

Het oudste register van wettelijke passeringen van Eksaarde (1349-1360)

door M. GYSSELING en C. WYFFELS

INLEIDING

Het stuk dat hierna wordt gepubliceerd is een in het Diets gesteld register van akten van erving verleden voor de schepenbank van de heerlijkheid Eksaarde (1). Het nut van de uitgave is meervoudig. Vooreerst voor de taal-, meer nog voor de naamkunde. Daar dergelijke registers, zelfs de oudste die tot ons gekomen zijn, in diplomatisch opzicht totnogtoe nog zeer weinig of niet werden bestudeerd en daartoe nog geen bronnenmateriaal werd uitgegeven (2), zal deze publicatie wellicht voor een algemene studie van «schepenregisters» kunnen worden benut. Tenslotte zullen de beoefenaars van de landbouweconomische geschiedenis er ongetwijfeld nuttige gegevens in vinden, omdat de opgetekende akten bijna uitsluitend de betrekkingen betreffen tussen landlieden onderling, terwijl de bewaarde documentatie uit die tijd nog grotendeels hun verhoudingen tot de heer belicht. Een extenso-uitgave

(1) Oost-Vlaanderen, arr. Sint-Niklaas, kant. Lokeren.

(2) Toevallig verscheen zopas een meer dan een eeuw ouder gelijkaardig register. Zie verder bl. 75.

was hier mogelijk, dank zij de geringe omvang van het dokument.

Het is de bedoeling in deze inleiding, na het register te hebben voorgesteld, beschreven en in zijn kader geplaatst, te wijzen op zijn belang voor de taal- en naamkunde en enkele pretentieloze nota's te verwerken in verband met het diplomatische aspect van schepenregisters. Op de tekst volgt een lexicografisch, een toponymisch en een antroponymisch glossarium.

* * *

Het register is van papier, 13,5 cm hoog bij 9,5 breed, en samengesteld uit een katern van zes dubbele bladen en twee katernen van acht dubbele bladen; van het derde katern zijn de laatste negen bladen evenwel weggesneden. Daardoor zijn alleen de eerste 35 van de oorspronkelijk 44 folio's bewaard. Van de achterste helft van de perkamenten omslag zijn slechts een paar fragmenten over. Bij gebrek aan een oude foliëring is een moderne met inkt aangebracht. Het register is volgeschreven, met uitzondering van folio's 2 v° en 3 r°, welke blijkbaar accidenteel blank bleven. De negen weggesneden bladen waren hoogstwaarschijnlijk ook beschreven, aangezien enerzijds de laatste optekening op f° 35 v° onvolledig is, anderzijds nog kleine gedeelten van tien regels schrift zijn te zien op de binnenzijde van het fragment van de achterste helft van de omslag, en het aanvangswoord van de eerste van die regels niet aansluit bij de laatste regel op f° 35 v°. Het watermerk is hetzelfde in de drie katernen. Het vertoont een ellips met middellijn en drie dwarsstrepen. Briquet (1) vermeldt niets gelijkaardigs.

(1) C. M. BRIQUET, *Les filigranes*, 4 dln. (Parijs 1907).

Het schrift is geheel van dezelfde hand. Alleen op f° 7 r° heeft een tweede hand, tussen akten 41 en 42, waarschijnlijk in één trek de eerste letters van het alfabet neergepend en direct na akte 43 de naam « Jan van Ghent », die doorgehaald is ; en op f° 28 v°, na akte 185, staan de eerste zeven letters van het alfabet, door een derde hand aangebracht. Laatstgenoemde reeks letters slaan blijkbaar op betaalde annuïteiten, aangezien zij volgen op een akte van verkoop van lijfrente in natura. Aan de letterreeks op f° 7 kan men, afgaand op de inhoud van de omringende akten, niet direct dezelfde betekenis toekennen, hoewel zij ook wel in verband zal staan met jaarlijkse betalingen. Wat de naam „Jan van Ghent” te betekenen heeft, ontsnapt ons. In de drie toevoegingen gaat het blijkbaar niet om penneproeven.

Zoals gezegd bevat het register optekeningen van akten verleden voor de schepenbank van de heerlijkheid Eksaarde. Die heerlijkheid kwam waarschijnlijk aan de familie van Gavere door het huwelijk, circa 1183, van Clarissa van Herzele met Raas VIII, heer van Gavere. Zijn kleinzoon, Jan Mulaert van Gavere, die in oorkonden herhaaldelijk als heer van Eksaarde wordt genoemd, erfde de heerlijkheid vóór 1267. Zij bleef in het bezit van zijn afstammelingen tot 1400 (1). In de periode, waarin ons register tot stand kwam, was Jan Mulaert, kleinzoon van vermelde Jan Mulaert, heer van Eksaarde (2). Deze heerlijkheid was een van de belangrijkste in het Land van Waas, en werd gehouden van het grafelijk leenhof van die omschrijving. Zij bezat hoge, middelbare en lage justitie, die uitgeoefend werd door een baljuw, een leenhof en een schepenbank. In 1267 maakte Jan Mulaert de keure van

(1) Zie comte Raoul de LIEDEKERKE, *La maison de Gavre et de Liedekerke. Les Rasse* (Brugge 1961), bl. 112, 176, 211, 505 en tabel I.

(2) Vermeld in akte nr. 190.

het Land van Waas uit het jaar 1241 van kracht in zijn heerlijkheid (1). Voortaan dienden zijn leenmannen en schepenen te vonnissen naar de voorschriften van die keure en ten hoofde te gaan bij de hoofdschepenen en de grafelijke leenmannen van Waas te Sint-Niklaas.

Stippen we nog aan dat het register in het Rijksarchief te Gent kwam met de archieven van de familie Piers de Raveschoot, die verwant was met de geslachten Lanchals en de Kerchove, welke in de 17de en de 18de eeuw in bezit waren van de heerlijkheid Eksaarde (2). Daar het evenwel ging om een stuk dat oorspronkelijk zeer waarschijnlijk deel uitmaakte van het archief van de schepengriffie, werd het terug in dat archief ondergebracht, waar het nu het nummer 224 draagt.

Taal en spelling

De schepenclerk van Eksaarde was een slecht geschoold scribent. Zijn uitdrukkingswijze is soms onbeholpen, de schrijfwijze van zijn woorden vaak stuntelig, zijn afkortingssysteem onsamenhangend en door diverse persoonlijke afwijkingen (bv. *strate*, *Stropere*) gekenmerkt. Naast dialectismen treden vooral veel inconsequenties en fouten op.

De hoofdtrekken van taal en spelling zijn :

ā en *a*

Oorspronkelijk lange *ā* wordt in gesloten lettergreep steeds *ae* gespeld, ook vóór *r* : *daer*, *jaer*, *claer*, *Dorenslaer*,

(1) Th. de LIMBURG-STRUM, *Les bouteillers héréditaires de Flandre. Preuves* (Brugge, z. d.), bl. 61-62.

(2) F. DE POTTER en F. BROECKAERT, *Geschiedenis van de gemeenten van Oost-Vlaanderen* (Derde reeks — arrondissement Sint-Niklaas, t. II, Gent 1878), bl. 21-22.

wedemaent, naest, Onghenaeds; in *stratkin* is misschien verkorting ingetreden. In open lettergreep *a* : *jare, strate*, uitzonderlijk *ae* : *claere*. In *waere* (157), teruggaand op **waerre*, was de lettergreep oorspronkelijk gesloten.

In open lettergreep gerekte *a* wordt normaal *a* gespeld, uitzonderlijk *ae* : *bij maeninghen* (172) naast *maninghen, verhaelen*. Na sluiting van die lettergreep *ae* : *ghemaecht, haelde, costgaefts, maenre, Paeldijns*; uitzonderlijk *a* : *Alst*.

Oorspronkelijk korte *a* vertoont vóór *r* neiging tot rekking, blijkens spelling *ae* naast *a* : *Exarde, Wapennarde, haer, haers* naast *hars, Vossart, Vossarts* naast *Vossaerts, Moerart, Marscalc* naast *Maerscalc, marte, Martijn, verstaerf, waermoes, wart* naast *waert, nortwart* naast *oestwaert, vorwarde*.

Ook vóór *ch* vertoont *a* neiging tot rekking, blijkens spelling *ae* naast *a* : *daech* (dat natuurlijk ook kan beïnvloed zijn door in open syllabe gerekte *a* : *daghe*) naast *dach, graecht* naast *gracht, maech, paecht* naast *pacht*. Vandaar ook de omgekeerde spelling in *Achte*, met in open syllabe gerekte *a*.

ē en e

Oorspronkelijk lange (namelijk tweetoppige) *ē* (uit Germ. *ai*) wordt in gesloten lettergreep normaal *ee* gespeld, ook vóór *r* : *Breetschoet, deel, eerst, Gheer, Heet, ghemeenlike, screef, Evergheem* naast (met verkorting) *Everghem*, doch steeds *Ghertrude* (zodat hier denkelijk verkorting in voortonige syllabe opgetreden is).

Met deze tweetoppige *ē* is samengevallen de klank in *Meester, Blondeel, Daneel* en *Steels*.

In open lettergreep wordt tweetoppige *ē* meestal *ee*, soms *e* gespeld : *beede, Breedescoet* naast *Bredescoet, eede, Eeken*

naast *Eken, eene, Heede, heeleghe, heere, clene, Leede* naast *Lede, nemmee, tuee*.

In open lettergreep gerekte *e* (waarmee gerekte *i* is samengevallen) wordt normaal *e* gespeld : *ghemete, hofstede, leghet, nemen, schepenen* ; soms (en wel vooral vóór *r*) *ee* : *hosteede, leeghet, gheleeghen, Boudsweere, Meere*.

Na sluiting van die lettergreep meestal *ee*, waarnaast vaak *e*, eventueel ter aanduiding van een opgetreden verkorting : *Eelst, heeft* naast *heft, heelt* naast *helt, leght, ter Veereken*. Hierbij ook *weet* naast *wet* „wet“?

Oorspronkelijk korte *e* vertoont vóór *r* neiging tot rekking ; ze wordt dan meestal *ee*, daarnaast vaak *e* gespeld : *eerve* naast *erve, gheerft, Clerc, meersch, Moermeers, Oestmersch, Sceerpscoet* naast *Scerpschoet* (uit *skarp*), *verteert*. Met dezelfde klank is samengevallen de oorspronkelijk lange *ē* in *gheconsentert*.

Dat *e* ook vóór *ch* neiging tot rekking vertoont, blijkt uit *Kercweech* naast *Kercwech*.

ī

Lange *ī* wordt zowel in open als in gesloten lettergreep door elkaar *i* of *ij* (soms *ii*) geschreven : *bi* naast *bij, te sins wijfs live, wijve* naast *wive, sijn, tiden*. Uitzonderlijk *ie* of *ije* : *lieftoecht, wijfs* (172).

ō en o

Oorspronkelijk lange (namelijk tweetoppige) *ō* (uit Germ. *au*) wordt in gesloten lettergreep *oe*, uitzonderlijk *o* geschreven : *doet, groet, coep, Overloep, noetdorst* naast *notdorst, oech, oem, Oestgaver, Breetschoet* naast *Breedescot*. In *lochtijn, logtijn* naast *loectijn* is verkorting opgetreden.

Met tweetoppige \bar{o} is samengevallen de klank in *oer* „erfgenaam”.

In open lettergreep verschijnt tweetoppige \bar{o} als *oe* of *o* : *Bloete, grote, hoghe, Oedevelde, oere* naast *ore, vercopen*.

In open lettergreep gerekte *o* wordt *o* geschreven : *Coninc, core, coren, molen, sone, Voghelsang, voghet*. Van eventuele palatalisatie van gerekte *o* is, althans in de spelling, geen spoor.

Na sluiting van die lettergreep wordt door elkaar *oe* of *o* geschreven : *Coelman, Moelnere, soens* naast *sons, te woenne, woende, hi woent* naast *hi wont*.

In *hoefstede, hoestede* naast gewoon *hofstede* is er eveneens rekking in open syllabe geweest.

Oorspronkelijk korte *o* vertoont vóór *r* neiging tot rekking blijktens spelling *oe* naast *o* : *borghe, noetdoerst* naast *noetdorst, Moertere* naast *Mortere, noertside, noertwart* naast *nortwart, ontportert, Porters* naast *sPoerters, spoerkele* naast *sporkle, Stortewaghen* (hiervoor in de andere bronnen *Sturtewaghen*), *voert* naast *vort, Corten* voert naast *Cortenvorde, Vorde, vorseijde, vorwarde*. Eenmaal staat er *sprokele* met metathese.

Ook vóór *ch* vertoont *o* neiging tot rekking blijktens spelling *oe* naast *o* : *broechte, cochte, lieftoecht, moechte, moechten, roegs*.

Vóór *n* verschijnt *o* steeds als *o* : *donc, ontfing, sonder, sonne*, behalve in *summe*.

oe

Oe (uit Germ. \bar{o}) wordt in gesloten lettergreep *oe* geschreven : *boef, ghenoech, goet, Wolfshoech, Moermeers, waermoes, Poel*. Uiteindelijk daarmee samengevallen is de klank in *oest* < Lat. *augustus*.

In open lettergreep meestal *oe*, waarnaast vaak *o* :

broeder, droghe, moeder, roeden naast *roden, soe, toe, toeter*.

Verkorting vertoont *bij wijsdomme* naast *bi wisdoeme, bi wisdome*.

ÿ en *y*

Lange *ÿ* wordt in gesloten lettergreep *uu* geschreven : *huus* ; in open *u* : *ghebruken, Cupere*. Neiging om met dezelfde klank samen te vallen vertoont *u* in *buunre* naast *bunre*.

Ontronde umlaut van *y* komt voor in *lettel* en *stic*, waarnaast, zonder ontronding, *Brughe, Herbrughe, put*.

Uit het consonantisme

Vóór *e* wordt *g* steeds *gh* geschreven : *Ghent, ghene, langhe*. Vóór *i* bij voorkeur *gh* : *beghinen, ghinghe, Ghisels*, doch steeds *Gillis*. In de andere posities normaal *g*, soms *gh* : *galghe, Gaver* naast *Ghavere, Waterganch, Watergang* naast *Waterghang, inghanghe, te ghane, goet, ontfinng* naast *ontfinnghe*.

De spelling van gegemineerde *g* is wisselvallig : *Brughe, Herbrughe, Cochendonc, ligghe* naast *lighende, rogghe* naast *roeghes*. De spelling van intervocalische consonant is trouwens overal inconsequent : *Scutere, weteliic* naast *wettelike, Botellaer, eennen, ghedeelle, Heille, molennen, oerre* naast *oere, schepenen* naast *schepennen, smaellen* naast *smale, Wapennarde*.

Een individuele trek van deze tekst is spelling *ch* voor *k*, naast *c* : *achker* naast *acker, Boch* naast *Boc, donch* naast *donc, ghemaecht, hoech, Clerc, Koch, oech, Waterganch* naast *Waterganc* en *Watergang*.

De klankverbinding, die van [sk] evolueert naar [sx], wordt vóór *e* liefst *sch*, soms *sc* geschreven : *schepenen*,

Scheppere, Schere, Sceerpscoet, Scerpschoet, heerschepe, Russche, tusschen, Visschere naast *tFisscers*. Vóór *a, o* of *u* lopen *sc* en *sch* door elkaar : *scade* naast *schade, Scalkijn, Langhescoet, Alcschoet, Breetschoet, Waterscoet, te scote* naast *te schote, schuldech*. Vóór *r* : *Scraghe*. Auslautend : *meersch, Moermeers, Oestmersch*.

De klank *h* wordt doorgaans etymologisch juist geschreven. Evenwel *ebben* naast *hebben, Eemschenscoet* naast *Hemschenscoet, onthuu*t.

Voor *dwelke* staat steeds *duwelke*.

Belang voor de naamkunde

De hier uitgegeven tekst is voor de naamkunde zeer waardevol.

Vooreerst in toponymisch opzicht. Weinige plattelandsgemeenten in Vlaanderen kunnen voor een zo vroege periode op een even omvangrijk en betrouwbaar materiaal bogen. Helaas wordt de waarde van deze bron verminderd, doordat de kaarten en landboeken uit de moderne periode, die ons hadden moeten toelaten de namen vlug en precies te localiseren, zijn verloren gegaan.

Nog belangrijker is de tekst in antroponymisch opzicht. Slechts weinige, uit andere 14^e-eeuwse bronnen bekende familienamen te Eksaarde, ontbreken er. Daarenboven boezemen de naamvormen een groot vertrouwen in, doordat ze rechtstreeks uit de volksmond en in syntactisch verband zijn opgetekend. Wettelijke passeringen zijn veel betrouwbaarder dan renteboeken, waarin de overgrote massa van het antroponymisch materiaal uit die tijd overgeleverd is. In laatstgenoemde bron gaan de posten namelijk vaak op die uit een vorig renteboek terug : daardoor kan een voorbije klankstand kunstmatig in geschrifte bestendigd worden ; anderzijds worden in een naam soms

ook de namen van de voorouders opeengestapeld. Dergelijke stapelnamen zijn voor de genealogie zeker zeer nuttig, doch voor de taalkunde, die op echte, levende vormen wenst te steunen, minder bruikbaar.

Juist wegens het naamkundig belang van de bron werden de indices van plaats- en persoonsnamen tot een verklarend glossarium uitgebreid.

Op enkele essentiële verschijnselen uit de antroponymie moge hier samenvattend gewezen worden. Zij gelden blijkbaar in deze periode voor geheel Diets-Vlaanderen.

Persoonsnamen, zelfs familienamen zonder meer, in de genitief kunnen aangewend worden om een plaats aan te duiden, bv. *tusschen zijn huus ende Hallings, leghet vore tsUinters, liggende bij Voghelsangs, bachten Willems Porters, bij Jan Vlughes, bij Jan Vossaers, vore Claijs Smeds, vore Jan Linen sons.*

In de 13^e eeuw zijn in Vlaanderen de toenamen tot familienamen geworden. Zij zijn echter nog in het midden van de 14^e eeuw niet vast. Te Eksaarde kunnen verschillende gevallen van wisseling van familienaam op de voet gevolgd worden. Interessant is vooral het in het antroponymisch glossarium s. v. *Damme* en *ser Woytjins* meegedeelde materiaal.

Dubbele toenamen zijn veeleer zeldzaam. In de tekst worden vermeld: *Jan Gillis sone van Wetervelde die men heet van den Velde, Jan Pieter sone van Boescote die men heet de Wevere, Jan der beghinen neve de Wielmakere, Beatris Willems dochter van der Gracht oft Moormeers.* In laatstgenoemd geval was de naam *Moormeers* geërfd van de grootmoeder.

De familienaam van een vrouw staat, zo mogelijk, steeds in de genitief. Bij ongehuwde vrouwen is dit vanzelfsprekend de familienaam (eventueel voornaam) van haar vader. Doch ook bij gehuwde vrouwen is dit, in de enkele

gevallen waar het met practische zekerheid kon nagegaan worden, de naam van de vader : *Willem van den Damme* is gehuwd met *Beatris Onghenaeds*, *Jan van Home* met *Meere Cupers*, *Jan de Vos* met *Kateline Vonderlaers*. Het is evenwel niet het gebruik, een gehuwde vrouw met haar familienaam te noemen. Normaal zegt men : *Pieter Goys wijf*, *Lisebette Willems weduwe van den Gavere*, enz.

De genitief van een familienaam gaat normaal uit op *-s*, ook bij *n*-stammen : *Bons*, *Goys*, *Mins*, *Roets*, *Vlughes*, enz.

Wijze van uitgeven

Intervocalisch staat *u* voor *v*, doch *up* wordt *vp* geschreven. In de uitgave worden *u* en *v* genormaliseerd volgens het huidig gebruik.

De scribent maakt een overvloedig gebruik van afkortingen. Deze zijn zeer dikwijls voor twee of meer interpretaties vatbaar ; het spellingsysteem is daarenboven zo inconsequent, dat het bij de keuze weinig houvast biedt. De afkorting voor *er* bv. staat vaak voor *r* alleen, zodat zowel *wart* als *waert*, *here* als *heere*, *kindre* als *kindere* kan gelezen worden. De afkortingen voor *en*, *n* en *er* lopen vaak door elkaar. *Boid* met afkortingsteken kan *Boidin*, *Boidijn* of *Boidins* gelezen worden ; enz. Daarom werden de opgeloste afkortingen gecursiveerd telkens waar twijfel mogelijk was.

Het gebruik van de hoofdletters werd gemoderniseerd en een moderne interpunctie ingevoerd.

De paragrafen werden van een volgnummer voorzien.

Het belang van de tekst is niet zo groot, dat het minutieus vermelden, in het critisch apparaat, van doorhalingen van door de scribent onmiddellijk als fout erkende letters of woorden, noodzakelijk leek. Afgedrukt wordt de door de scribent als juist beschouwde tekst.

Diplomatische nota

Een steekproef, die uiteraard geen aanspraak op volledigheid beoogde, toont aan dat in ons land registers van wettelijke passeringen welke dagtekenen van vóór 1400, zeer weinig talrijk zijn. Voor de steden kan men citeren : Gent (schepenen van de Keure van 1339 en schepenen van Gedele van 1349 af) (1), Mechelen (1345-) (2), Leuven (1362-) (3), Antwerpen (1394-) (4), La Roche (1331-1371) (5). Registers van andere dan stedelijke gerechten vindt men alleen in Vlaanderen voor de schepenbanken van de Sint-Baafsheerlijkheid (ca. 1210-1239) (6) en de heerlijkheid Eksaarde (1349-1360) (7) en in het prinsbisdom Luik voor de leenhoven van Vliermaal (1391-1402) (8) en van de abdij van Munsterbilzen (1368-1389) (9), voor de schepenbanken van Fléron (1366-) (10), Herve (1352-) (11) en Tilleur (1361-) (12), voor laathoven van de abdijen

(1) GENT, *Stadsarch.*, reeksen 301 en 330. Zie V. VAN DER HAEGHEN, *Inventaire des archives de la ville de Gand* (Gand 1896), bl. 168 en 172. Er zijn veel oudere registers geweest die, wat de reeks van de schepenen van Gedele betreft, reeds in 1566 verloren waren (*Ibidem*, bl. 47). Zie 16de-eeuwse nota's getrokken uit die registers van 1314 af : GENT, *Rijksarch.*, familiefonds de Ghellinck-Vaernewyck, III, afdeling II/C, genealogisch dossier Borluut.

(2) MECHELEN, *Stadsarch.* Zie P. J. VAN DOREN en V. HERMANS, *Inventaire des archives de la ville de Malines*, 8 vol. (Mechelen 1859-95), VIII, bl. 88.

(3) LEUVEN, *Stadsarch.* Zie J. CUVELIER, *Inventaire des archives de la ville de Louvain*, 3 vol. (Leuven 1929-1932), II, bl. 337 en vlg.

(4) ANTWERPEN, *Stadsarchieff*, schepenregisters.

(5) SAINT-HUBERT, *Dépôt-annexe des archives de l'État à Arlon*, Justice de La Roche, 1 en 2.

(6) GENT, *Rijksarchieff*, Sint-Baafs en Bisdom, voorlopig nr. R 30.

(7) Zie tekst hieronder.

(8) HASSELT, *Rijksarchieff*, Vliermaal, 81.

(9) *Ibidem*, abdij Munsterbilzen, 680.

(10) LUIK, *Rijksarchieff*, greffe de Fléron, 2.

(11) *Ibidem*, greffe de Herve, 1.

(12) *Ibidem*, greffe de Tilleur, 3.

Val-des-Écoliers (1391-) (1) en Val-Saint-Lambert (laathof te Luik : 1344- ; te Ivoz : 1352- ; te Seraing : 1366-) (2) en van de Luikse kapittelkerken Sint-Kruis (1345-) (3), Sint-Jan-de-Evangelist (Ougrée : 1355-) (4), Sint-Maarten (1371-) (5), Sint-Pieter (1313-) (6), Sint-Lambert (1331-) (7).

In de 15e eeuw worden de bewaarde registers veel talrijker. Als algemene regel mag men zeggen dat hun aantal afneemt van het oosten naar het westen toe : terwijl ze buitengewoon talrijk zijn in het prinsbisdom (8), vindt men er nog slechts enkele in Vlaanderen (9). Ook in de provincies Luxemburg, Namen en waarschijnlijk Henegouwen (vóór 1940) (10), waar het gebruik van de chirograaf nochtans overwegend was, schijnen zij talrijker dan in Vlaanderen.

Registers waarin akten van vrijwillige rechtspraak, verleden voor schepenbanken, leenhoven of laathoven, ingeschreven of genoteerd zijn, werden, van gewest tot gewest, met verschillende benamingen aangeduid, waar-

(1) *Ibidem*, abbaye Val-des-Écoliers, 16.

(2) *Ibidem*, abbaye Val-Saint-Lambert, 74, 82, 84 en 89.

(3) *Ibidem*, collégiale Sainte-Croix, 89 en 90.

(4) *Ibidem*, collégiale Saint-Jean-l'Évangéliste, 169.

(5) *Ibidem*, collégiale Saint-Martin, 87.

(6) *Ibidem*, collégiale Saint-Pierre, 53-54.

(7) *Ibidem*, cathédrale Saint-Lambert, 1.

(8) Men zie bvb. J. YERNAUX, *Inventaire sommaire des archives des greffes scabinaux, communautés, seigneuries et paroisses ...* (Tongres 1937) en H. VAN NEUSS, *Inventaire sommaire des archives de l'État à Hasselt* (Brussel 1901).

(9) We noteerden : GENT, *Rijksarchief*, Overboelare, 300 (leenhof ; 1494-), Opdorp, 92 (leenhof en schepenbank : 1487-), Erembodegem, 218 (schepenbank : 1456-1469) ; BRUGGE, *Rijksarchief*, Brugse Vrije, 16.937 (1421-1460).

(10) Men raadplege M. MICHAËLIS, *Inventaire sommaire des anciens greffes scabinaux de la province de Luxembourg* (Brussel z. d.) ; L. LAHAYE, *Inventaire sommaire des archives des anciens greffes scabinaux de la province de Namur* (Brussel z. d.) ; CH. HODEVAERE, *Inventaire sommaire des greffes scabinaux de la province de Hainaut* (Brussel z. d.). De schepengriffies van Henegouwen op het Rijksarchief te Bergen gingen verloren in 1940.

onder de meest gebruikelijke in het Diets luiden : registers van wettelijke passeringen, van goedenissen, van erfenissen (ervingen) en onterfenissen (ontervingen), halmboeken of gichtboeken. Het is een nogal verspreide mening dat die boeken alleen dienden om er de door de rechtbanken aan de partijen afgeleverde oorkonden in extenso of in verkorte vorm in te registreren (1). In oorsprong zouden zij aldus een direct uitvloeisel zijn van de aflevering, door rechtbanken bekleed met vrijwillige rechtspraak, van geschreven bewijzen van de voor hen verleden rechtshandelingen. Impliciet wordt daarbij aangenomen dat iedere wettelijke passering aanleiding zou hebben gegeven tot aflevering van een oorkonde. Die zienswijze dient wellicht sterk te worden genuanceerd.

In Duitsland, waar registers (aanvankelijk bladen en rollen) van wettelijke passeringen in sommige steden (Stadtbücher) in gebruik waren van het midden van de 12^e eeuw af en in de 13^e eeuw algemeen voorkwamen (2), werden ze reeds vroeg op grondige wijze bestudeerd, hetgeen de diplomaten ertoe bracht een zeker onderscheid te maken. Volgens REDLICH (3) hadden de optekeningen in de stadsboeken van de Noordduitse steden dezelfde bewijskracht als de bezegelde akte, en veelal vervingen zij deze in werkelijkheid ook (4). Toch gingen in sommige steden, tijdelijk althans, optekeningen in het

(1) Zie bv. H. NELIS, *Étude diplomatique sur la juridiction gracieuse des échevins en Belgique* (1150-1300) (Hand. Soc. Em. Bruges, LXXX, 1937, bl. 1-49), bl. 48 ; P. BONENFANT, *Cours de diplomatique*, 2e uitg., 2 dln. (Luik 1947-48), II, bl. 107.

(2) Keulen, 1150 ; Andernach am Rhein, 1173. Zie uitvoerige bibliografie bij R. SCHRÖDER en E. VON KÜNßBERG, *Lehrbuch der deutschen Rechtsgeschichte*, 7^e uitg. (Berlijn 1932), bl. 768, noot 16.

(3) O. REDLICH, *Die Privaturkunden des Mittelalters* (München en Berlijn 1911), bl. 181 en vlg.

(4) *Ibidem*, bl. 192 : het stadsboek was een „Ersatz der Urkunde”.

stadsboek en afleveringen van oorkonden hand in hand (1). In Midden- en Zuyduitsland daarentegen zouden stadsboeken „*stets* nur die Begleiter der Gerichts- oder Ratsurkunde” zijn geweest. Deze vormde het eigenlijke bewijsmiddel; de minuut (Vorakte) of de registratie van de oorkonde in het stadsboek slechts een subsidiair bewijs (2). Hetzelfde zou gelden voor de registers van vrijwillige rechtspraak welke sinds de latere Middeleeuwen in de heerlijkheden werden aangelegd (3). Kan men iets dergelijks vaststellen in onze gewesten?

Men weet dat op het einde van de 11^e eeuw nog steeds alleen het bewijs met getuigen gold bij betwistingen in privaatrechtelijke aangelegenheden. In de loop van de 12^e eeuw won het geschreven bewijs hoe langer hoe meer veld. In private akten vindt men dikwijls schepenen, leenmannen, officialen en landdekens (naast andere personen) vermeld onder de getuigen van de rechtshandelingen die in hun aanwezigheid hadden plaats gehad, doch oorkonden leverden zij practisch nog niet af. Na de eeuwisseling worden private contracten hoe langer hoe meer verleden enerzijds voor schepenbanken (4) (van steden, kasselrijen, dorpen en heerlijkheden), leenhoven en laathoven, anderzijds voor geestelijke personen, dragers van een authentiek zegel, hier vooral de landdekens (5) op het platteland; en vooral zij leverden nu geschreven bewijsstukken af aan de partijen in de vorm van een chirograaf of een bezegelde akte. Tot de landdekens richtten zich inzonderheid de geestelijke instellingen; leken vermoede-

(1) *Ibidem*, bl. 193 en 203.

(2) *Ibidem*.

(3) *Ibidem*, bl. 195.

(4) Cfr de studie van H. NELIS vermeld op bl. 70 noot 1.

(5) Cfr H. NELIS, *Les doyens de Chrétienté. Étude de diplomatique sur leurs actes de juridiction gracieuse en Belgique au XIIIe siècle* (R. B. P. H., III, 59-73, 251-278, 509-525, 821-840).

lijk veel minder, doch bij gebrek aan privé-archieven uit die tijd is zulks moeilijk te achterhalen. Wanneer de partijen zich voor transacties van onroerende goederen, gehouden van een grond- of leenheer, tot een landdeken wendden om het contract in een authentieke akte vast te leggen, waren zij daarom niet ontslagen van de (verplichte) vererving van het goed voor de rechtbank, schepbank, leenhof of laathof, van het gebied waarin het goed was gelegen (1). De vererving voor gerechten van lagere rang geschiedde echter meestal nog mondeling zonder enig schrift. Indien de partijen toch een oorkonde wensten konden zij de schepbank de tekst ter bezegeling voorleggen, die zij zelf hadden neergepend of door een schrijver hadden laten klaarmaken (2), ofwel kon de schepbank zich wenden tot een « schrijfstede » uit de omgeving, ofwel konden de partijen zich richten tot een geestelijke, bij voorkeur de landdeken, drager van een zegel en die schrijfpersoneel in dienst had (3). Welgestelde particulieren en instellingen volgden gewoonlijk die weg. Voor de gewone man die een paar honderd roeden grond kocht betekende dat ongetwijfeld, naast de taksen en andere onkosten die hij reeds moest betalen, een zeer zware uitgave. Men mag aannemen dat op het platteland, meer dan in de steden, tot ver in de 14^e eeuw, juist omdat de daarenboven onge-

(1) Dikwijls werd zulks vermeld in de akte zelf. Twee voorb. : een akte van de deken van Brugge in H. NELIS, *Les doyens*, bl. 839-840 (1262) : schepenen van het Vrije ; een akte van de deken van Veurne in F. VAN DE PUTTE en C. CARTON, *Chronicon et cartularium abbatis S. Nicolai Furnensis (1120-1354)* (Brugge 1849), bl. 188 (1238) : schepenen van Veurne-Ambacht.

(2) Dat schijnt te Ieper tot 1283 nog het geval te zijn geweest : G. DES MAREZ, *Le droit privé à Ypres au XIIIe siècle* (Bull. Comm. roy. anc. Lois et Ordon. de Belg., XII, 1925, bl. 210-460), bl. 212.

(3) Het succes van de landdekens tot in het begin van de 14de eeuw is zeker hoofdzakelijk te danken aan de omstandigheid dat in de regel de wereldlijke hoven van lagere rang niet waren toegelast om akten af te leveren.

letterde partijen om geen schrift verzochten, geen akte werd opgemaakt voor de grote massa contracten tussen gewone stervelingen afgesloten (1). Het groot aantal akten van vrijwillige jurisdictie in de oorkondenverzamelingen van geestelijke instellingen kan in dat opzicht misleidend zijn. Bij gebrek aan enig geschrift (akte of optekening in een register) was, bij betwistingen, het getuigenis van schepenen of mannen, voor wie de transactie had plaats gehad, nog immer het enig bewijsmiddel. Van de meeste private contracten betreffende onroerend goed waren zij overigens noodzakelijke getuigen, wegens de algemene verplichting dat, op straffe van nietigheid, de vererving voor hen moest geschieden (2). Waar in vroeger eeuwen

(1) In 1524 schijnen te Waasten kopers van gronden dikwijls niet om „lettren” te verzoeken, te oordelen naar de paragraaf: *zo wie gront van erve coopt ende daerof lettren beghert te hebbene, sal betalen voor tscrivene ende zeglen ter somme van 28 s. par.* (E. I. STRUBBE en P. DE SIMPEL, *Coutumes de la Ville et Châtellenie de Warneton* (Comm. roy. anc. Lois et Ord. de Belg., in-4°, Bruxelles 1958), bl. 197). Men lette ook op de kosten: bijna anderhalf pond par. Wat moet de prijs in de 13de en 14de eeuw niet zijn geweest!

(2) Die verplichting wordt in de 13de eeuw nu eens uitdrukkelijk vermeld, dan weer kan men ze uit de teksten afleiden. Voor steden, zie teksten voor ARRAS: 1194 (G. ESPINAS, *Recueil de documents relatifs à l'histoire du Droit Municipal. Artois*, 3 dln. (Parijs 1934-1943), t. I, bl. 277, § 35: *Nullum donum, nulla venditio, nulla concessio, nulla investitura tenebit, nisi facta fuerit coram scabinis*), IEPER: 1249 (G. DES MAREZ, *op. cit.*, bl. 218: *Et supradicti ... guerptionem fecerunt ... coram nobis (sc. scabinis) prout lex ville nostre exigit et requirit*), POPERINGE: 1208 en 1233 (L. GILLIODTS-VAN SEVEREN, *Coutumes des Pays et Comté de Flandre. Quartier de Furnes. Coutumes de Lombardside, Loo et Poperinghe* (Comm. roy. Anc. Lois et Ord. de Belg., in-4°, Bruxelles 1902), bl. 308, § 5 en 312, § 5: *nemo halm de terra facere debet nisi in curia*. Voor dorpen en heerlijkheden zie bv. PIETTRE: 1240 (G. ESPINAS en J. BUNTINX, *Privilèges et chartes de franchises de la Flandre. Flandre française*, 2 dln. (Comm. roy. anc. Lois et Ord. de Belg., Brussel 1959-1961), II, bl. 194, § 17: *Et si ne puet en vendre iretags en le vile, se par devant le signeur non et par devant les jugeeurs*), BRILLON: 1267 (*Ibidem*, I, bl. 173, § 24: *Et se aucuns acatoit tiere ne heritage ou thieroir de Breillon, pervec k'il ne justichat par eskievins, tout si acat et si markiet seroient nul.*) (Zie ook bl. 172, § 6 betreffende

de overdracht van onroerend bezit slechts met voorafgaande toestemming van de heer mocht gebeuren en vervolgens, op symbolische wijze, door zijn handen, was die toelating, mits betaling van een taks, in de 13^e eeuw bijna nergens nog vereist, doch de vererving voor de rechtbank van de heer (schepenbank, leenhof of laathof) bleef tot het einde van het Ancien Regime voorgeschreven. Op het platteland vormden de verhandelingen van onroerend bezit het leeuwenaandeel van die welke voor de schepenbanken werden gepasseerd; in de steden maakten zij weldra slechts een klein gedeelte uit van de private contracten. De stadige vermenigvuldiging van de akten van vrijwillige rechtspraak — waarvan, voor een groot deel, door partijen niet om aflevering van een oorkonde werd verzocht, en die de schepenen dus, met het oog op eventuele getuigenis, in het geheugen dienden te prenten — noopte dezen er weldra toe in speciaal daartoe bestemde registers nota te houden van alle akten die voor hen waren verleden.

Dat wordt naar mijn mening goed geïllustreerd door veruit het oudste en in menig opzicht buitengewoon belang-

schenkingen van erven). Volgens de keure van WAAS van 1241 (L. A. WARNKOENIG, *Flandrische Staats- und Rechtsgeschiede*, II², bijlage CCXX, bl. 182, § 30) kon, behoudens speciaal geval, geen recht van naasting worden uitgeoefend op iemands onroerend goed (*hereditas*), *in quam per scabinos legitime intraverit*, en dat hij jaar en dag zonder stoornis bezat. Zie eveneens § 31 waaruit ook af te leiden valt dat de koop eerst rechtsgeldig was na de *festucatio*. Gelijkaardige, soms nog meer expliciete teksten vindt men in de keuren van de VIER AMBACHTEN van 1242 (J. TH. DE SMIDT, *De keuren van de Vier Ambachten van 1242 en 1261 en die van Saafingen van 1263* (Versl. en Meded. Vereniging tot uitgaaf der bronnen van het oud Vaderl. Recht, XI, 1954, bl. 89-176), bl. 136, § 126), van SAAFTINGEN van 1261 (*Ibidem*, bl. 164, § 84), van ZAFFELARE van 1260 (D. BERTEN, *Coutumes des seigneuries enclavées dans le Vieuxbourg de Gand* (Rec. anc. Lois et Ord. de Belg., Bruxelles 1904), bl. 263), van MARCK van 1253 (G. ESPINAS, *Artois*, III, bl. 146). Verder zie men nog de keuren van KAPRIJKE dd^o 1240 (L. A. WARNKOENIG, *op. cit.*, II², bl. 215, § 8) en TER PIET dd^o 1265 (*Ibidem*, bl. 221).

rijk register van wettelijke passeringen dat tot ons kwam, namelijk dat van de Sint-Baafsheerlijkheid bij Gent (ca. 1210-1239). Dat register vormt een element van een om het midden van de 13^e eeuw uit verschillende bestanddelen samengesteld algemeen cijnsregister van de Sint-Baafsabdij, dat zopas integraal werd gepubliceerd, voorzien van een uitvoerige en degelijke inleiding (1). Het zij ons toegelaten er hier op onze beurt even bij stil te houden. Het register bevat, in chronologische orde door verschillende handen (2) aangebrachte originele optekeningen van akten van vrijwillige jurisdictie verleden voor de schepenbank van genoemde heerlijkheid. De opgetekende contracten (vooral verkopen en verder nog verpandingen, vercijnzingen en ruilingen van onroerende goederen) hadden hoofdzakelijk plaats tussen tenurehouders van de abdij, soms tussen deze laatsten en de abdij. Het is opvallend hoe talrijk de akten reeds zijn voor een zo vroege periode. Men kan zich moeilijk voorstellen dat de schepenbank aan de tenurehouders telkens een oorkonde zou hebben uitgereikt of eenvoudig dat deze er zouden hebben om verzocht, en dat de optekeningen registraties van die oorkonden zouden zijn. Veeleer mag men in de notities een middel zien vanwege de schepenen om de voor hen

(1) M. GYSSELING en A. VERHULST, *Het oudste goederenregister van de Sint-Baafsabdij te Gent (eerste helft XIIIe eeuw)* (Rijksuniv. Gent, Werken uitgeg. door de Fac. Wijsbeg. en Lett., afl. 132, Brugge 1964). Het register van wettelijke passeringen beslaat bl. 72-92.

(2) Behalve het begin van het register, tot het midden van f° 11 r°, dat in één trek schijnt te zijn geschreven) (*Ibidem*, bl. 15). Wellicht mag men aannemen dat de oorspronkelijk op een rol of los blad geschreven akten eerst werden gekopieerd in het register op het ogenblik dat het in gebruik werd genomen. — Verder werden, middenin het register (op f° 11 v°), plots een aantal aantekeningen van cijnzen aangebracht. Zij zijn van dezelfde hand die de akten van erving vóór en na die aantekeningen inschreef en ook een ander deel van de codex, namelijk een cijnsboek, schreef. Dergelijke „accidenten” zijn niet zeldzaam in oudere registers.

verleden verervingen beter in het geheugen te bewaren en de juistheid van een eventuele getuigenis te verzekeren. De optekeningen waren ongetwijfeld de enige schriftelijke bewijzen van de verhandelingen tussen tenurehouders. Dat de inschrijvingen gedeeltelijk door de abt zelf werden uitgevoerd, voor het overige door monniken van de abdij, speelt daarbij geen rol. Dat bewijst alleen dat de schepenbank geen griffier in dienst had.

Ik meen dat daarin de eerste functie van het register lag en dat het pas later een andere heeft gekregen, namelijk dat van een « cijnsregister ». M. a. w. zijn inschakeling in een goederenregister van de abdij betekent niet dat het register met het oog op het goederenbeheer werd aangelegd, maar alleen achteraf een dergelijke rol toegewezen kreeg (1). De abdij had, op meer efficiënte wijze, in het

(1) Deze interpretatie wijkt enigszins af van diegene welke Prof. Verhulst in de inleiding formuleerde (blz. 32-36). De optekeningen van onroerende transacties zouden zijn gemaakt, omdat deze voor de abdij in feite „een groep nieuwe en belangrijke inkomsten vertegenwoordigden uit de Sint-Baafsheerlijkheid”, namelijk de wandelkopen of „overdrachttaksen” die bij iedere verkoop van grond aan de heer dienden te worden betaald en welke de traditionele domaniale inkomsten hadden verdrongen als miniem en te verwaarlozen. — Die bron van inkomsten nam inderdaad toe in de mate waarin de grondoverdrachten talrijker werden. Doch die taksen werden natuurlijk geheven op het ogenblik van de (verplichte) vererving. Daarbij vermelden de optekeningen slechts uiterst zelden de verkoopprijs, basis voor de berekening van de taks; in veel gevallen is zelfs de oppervlakte verzwegen. In die voorwaarden ziet men niet in waarom de inning van de wandelkopen aanleiding zou zijn geweest om de verervingen achteraf in het algemeen goederenregister op te nemen. — Anderzijds hebben de meeste akten betrekking op verkopeningen tussen cijnsplichtigen van de abdij. Die verkopeningen worden door Prof. Verhulst gekwalificeerd als onder-veroijnzingen, aangezien de cijnsplichtige geen eigenaar, maar alleen bezitter en gebruiker was van de grond: de koper betaalde aldus aan de verkoper een prijs om de grond van deze laatste in cijns te houden. Naar mijn mening gaat het in feite meestal om definitieve verkopeningen van cijnsgrond: de cijnsplichtige was bezitter en gebruiker van zijn tenure; het zijn de

grote cijnsboek een lijst met namen van de cijnsplichtigen van de heerlijkheid kunnen aanbrengen, waarin de namen van de nieuwe bezitters van de tijdens de laatste decennia verhandelde tenures geleidelijk waren genoteerd. Dat zulks niet gebeurd is kan alleen wijzen op het nog rudimentaire karakter van de organisatie van het goederenbeheer van de abdij in het begin van de 13^e eeuw.

Over de vrijwillige rechtspraak van de schepenbank van Eksaarde vóór de periode waarover het hier uitgegeven schepenregister loopt, weten we zeer weinig. Geen enkele schepenbrief uit de 13^e of de 14^e eeuw konden we ontdekken. De keure van Waas van 1241 was van kracht in de heerlijkheid sedert 1267 (1). Daar uit een artikel van die keure de verplichte vererving voor schepenen mag worden afgeleid (2), gold zij dus ook te Eksaarde. In 1267 bedroeg de wandelkoop 2 s. per mark. In een keure die de heer zijn inwoners verleende in 1276 (3), wordt gezegd dat zij mogen « coepen ende vercopen wettelike haer erve, behouden sinen coepe (sc. van de heer) ». Toestemming van de heer hoefden de inwoners aldus niet te vragen voor verkoop van hun grond, maar het woord « wettelike » slaat natuurlijk weer op de vererving voor schepenen.

Het register van Eksaarde is meer dan een eeuw jonger dan dat van de heerlijkheid van Sint-Baafs. Naast zekere

bezits- en gebruiksrechten waarvan hij, tegen een overeengekomen prijs, afstand doet. Hij verkocht dus een grond, gehouden van de abdij en belast met een cijns ten bate van de abdij. Om die redenen was het van belang in een cijnsboek nota te nemen van de nieuwe cijnsplichtige. Daar een dergelijk cijnsregister voor de heerlijkheid vermoedelijk ontbrak ofwel verloren was gegaan, liet men, zo goed en zo kwaad als het ging, het register van wettelijke passeringen van de schepenen die functie vervullen in het algemeen goederenregister.

(1) Zie hoger blz. 59-60.

(2) Zie hoger blz. 74, noot.

(3) TH. de LIMBURG-STIRUM, *op. cit.*, bl. 68-69.

verschillen vertoont het er in veel opzichten grote gelijkenis mede.

Het gehele register is van een en dezelfde hand, blijkbaar de griffier van de schepensbank, wellicht tegelijkertijd schrijver van de heer (1). In chronologische orde noteerde hij de voor baljuw en schepenen verleden akten. Het gaat ongetwijfeld bijna immer om originele optekeningen, gemaakt ter zitting zelf bij het verlijden van de akte, of kort daarna. Daarvan getuigen de talrijke belangrijke correcties na doorhaling en de interlineaire toevoegingen. Men notere ook dat enkele akten soms onafgewerkt werden doorgehaald, en een weinig verder in verbeterde en afgewerkte versie gereproduceerd (2). De slordigheid van de griffier gold niet alleen de taal maar ook de inhoud van de akten. Zonder zulks te kunnen bewijzen vermoeden we dat het voorhanden register van wettelijke passeringen het eerste is dat ooit in de heerlijkheid Eksaarde werd aangelegd.

De optekeningen in het register zijn zeer beknopt. Voor de verkopen van gronden vindt men alleen de namen van de koper en de verkoper, de grootte en de ligging van het goed en, in het begin maar later niet meer, de datum. Andere akten, zoals constituties van renten, zijn uiteraard meer uitgebreid. Telkens echter wordt slechts het essentiële van de rechtshandeling genoteerd. Van het jaar 1354 af is de optekening af en toe ingeleid met een notificatie-formule zoals „Cont sij allen lieden...”, „Het sij cont ende kenlijc allen lieden...” of korter nog „Het is te wetene...” (3). Een paar gedagtekende akten vertonen

(1) Daarop zou kunnen wijzen dat het stuk zich niet in het archief van de schepensbank, doch in het archief van de heer bevond. (Zie hoger bl. 60).

(2) Zie nrs 47 en 48 naast nrs 66 en 67 ; 56 naast 58 ; 168 naast 172.

(3) Zie nrs. 117, 119-121, 153, enz.

alle bestanddelen van een gewone schepenoorkonde (1), één enkele blijkt een gedeeltelijke registratie te zijn van een door de heer van Eksaarde uitgegeven oorkonde (2), te meer wanneer men de dispositie van de tekst in acht neemt (3).

Het komt ons als uiterst twijfelachtig voor dat aan de geïnteresseerde partij telkenmale een schepenbrief zou zijn uitgereikt. Wel mag men zulks aannemen voor de nrs. 153 en 157, misschien ook voor enkele andere uitgebreider en van een notificatie-formule voorziene inschrijvingen. Voor de overgrote meerderheid der contracten was de optekening in het register zeer waarschijnlijk het enig schriftelijk bewijs. Een uitgebreider onderzoek aan de hand van andere registers zal in dat opzicht wellicht heel wat meer vaste gegevens naar voren brengen.

Alleen willen we in dat verband nog even de aandacht vestigen op de Gentse schepenregisters. In de oudste bewaarde registers van de schepenen van Gedele (4) — in het vervolg niet meer — heeft een klerk in de rand van een aantal akten, veruit de minderheid, genoteerd : „copia data”. Dit lijkt niet te beduiden dat een akte op zegel werd afgeleverd, doch een kopie van de tekst uit het schepenboek. Veel dergelijke kopieën zijn bewaard. (Soms steekt er nog wel een vermoedelijk niet afgehaald eksemplaar in het register zelf). Het zijn afschriften, al dan niet voorzien van de handtekening van een stadsklerk (5). In die gevallen verzochten de partijen slechts om een kopie en leverde de

(1) Nrs. 153 en 157.

(2) Nr. 190.

(3) Zie verder blz. 103, noot b.

(4) Gent, *Stadsarchief*, reeks 330, nrs. 1 en I bis.

(5) Voorb. voor de 14de eeuw : GENT, *Rijksarchief*, familiearchief de Ghellinck-Vaernewyck, afd. Vaernewyck, nr. 1778 (a° 1349), Diverse oorkonden, nr. 153 (a° 1378) ; voor de 15de eeuw : *ibidem*, nrs. 55 (a° 1430), 611 (a° 1440), 85 (a° 1464), 142 (a° 1477), enz.

stad blijkbaar dus geen akte op zegel af. Werd zulks wel gedaan voor alle andere akten naast dewelke de nota „copia data” niet voorkomt? Het is weinig waarschijnlijk. Indien de aflevering van kopieën zorgvuldig werd genoteerd, waarom zou men dat niet eveneens hebben gedaan voor de oorkonden. Misschien zijn deze laatste, met het oog op het afschriftrecht, onder de kopieën gerekend geworden. Aldus zouden voor een gedeelte van de akten in de schepenregisters oorkonden zijn afgeleverd, voor een gedeelte slechts een al dan niet door een klerk ondertekende kopie, voor de rest eenvoudig niets. De Gentse schepenregisters schijnen aldus dezelfde kenmerken te vertonen als de „Stadtbücher” der Noordduitse steden.

TEKST

Wettelijke passeringen van Eksaarde (1349-1360)

ORIGINEEL : GENT, *Rijksarchief*, fonds Eksaarde, n° 224.

1° [1] Dit sijn d[ie] ^a ghene die gheerft sijn in Exarde int jaer Ons Heeren alsoe men screef m° ccc° ende XLVIII° bij Willem van den Damme, Langhe Pieter van Dorenslaer, Willem van den Wolputte, Laurens van den Damme, Jan van der Heet, Jan Zeghers sone ser Woytijns, schepenen mijns heeren van Exarde in dien tiden.

[2] Int eerste so ontving Boydijn Gillis sone der Kinder c roeden lands up de Vosh[ole] ^b van Boydine den Wevere den XVII daech in sprokele (1).

[3] Item Roelijn de Zomere $\frac{1}{2}$ ghemet van Magrieten tSomers, liggende bachten tSomers achker, den VIII daech in spoerkele.

[4] Item Gheete van den Walle ... ^c

1° [5] Claijs de Smet [o] ^bntfing c roden ende XXV lands van Ghertruden, sire suster, neffens de strate daer hi woent, den eersten daech van marte.

[6] Boydijn de Backere ontving cc roeden lands praeter x roeden van Gillise, sinen broeder, daer hi woende, den eersten daech van marte.

[7] Jan Zeghers sone ser Woytijns ontving $\frac{1}{2}$ ghemet

^a Gaatje in het papier.

^b Rand van het papier uitgerafeld. De volgende 9 woorden zijn achteraf toegevoegd.

^c Onderste rand van het blad helemaal uitgerafeld.

(1) 17 februari 1349 (n. s.).

lands van Claijse den Smet, ligghende tusschen sijn lant bij Voghelsangs.

[8] Roelijn de Zomere ontving $\frac{1}{2}$ ghemet lands van Boydine van den Berghe, lighende in de Langhemate nort-wart, te half marte.

[9] Pieter de Vos ontving $\frac{1}{2}$ buinre lands ende xxxv roeden van Gillise den Schere ende van sinen wi[v]e ^a, dat leght neffens Lauwerens van [den Damme] ^a in den Langhescoet, in marte.

^{2 10} [10] Jan van der Scraghe ontving cccc^o ende xxv lands van Boydine Eebijn, lidghende in de Smale Donghen upten Waterghang, den xiiii daech in marte.

[11] Michiel van den Vorde ontving D ende L roeden lands van der Jan van den Vorde, ligghende up den Gheer, den xiiii daech in marte.

[12] Jan van Alst ontving $\frac{1}{2}$ buunre lands praeter xxiiii roeden van Symone den Meyhere, ligghende tusschen Jans sMeyres ende siin huus ter sonnen wart an de strate.

[13] Item Jan ontving I ghemet praeter xvii roden lands van Marien ende Magrieten tKeysers, ligghende in den Waterscoet, den xxiiii daech in aprille.

^{3 10} [14] Int jaer van XLVIII so ontving Willem de Boch I ghemet lands dat leghet in de Eelst, den viii daech van meye.

[15] Coppin van der Haghe ontving $\frac{1}{2}$ buunre lands dat leghet in den Alcscoet ^c, den viii daech in meye.

[16] Langhe Pieter van Dorenslaer ontving $\frac{1}{2}$ ghemet lands dat leghet vore Raes Moertere, den xvii daech in meye, van Coppine van den Vorde.

[17] Jan der beghinen neve de Wielmakere ^d ontving $\frac{1}{2}$ ghemet lands xv roeden van Langhe Pietere van Dorens-

^a De onderste rand van het papier is uitgerafeld.

^b F^{os} 2 v° en 3 r° zijn niet beschreven.

^c Lees : Alcscoet.

^d de Wielmakere interlineair.

laer, dat leghet bij Jans van den Vorde in de Rake, den XXI daech in meye.

10 4 10 [18] Pieter de Cupere ontving 1 vierendeel buunre lands van Janne Gillis sone van Wetervelde, dat leghet te Boudsweere, den XX daech in meye.

[19] Willem de Cupere ontving $\frac{1}{2}$ ghemet lands van Janne van den Vorde, dat leghet inde Ettinghe, den XXI daech van meye.

[20] Langhe Pieter van Dorenslaer ontving 1 $\frac{1}{2}$ buunre lands van Willem metten Scapen, dat leghet bachten Pieter Vossars int Ollende den te inganghe van wedemaende (1).

10 4 10 [21] Item Pieter ontving $\frac{1}{2}$ buunre // lands te Wouter Stortewaghens boef, datt leghet in de Smale Donch.

[22] Pieter de Cupere ontving $\frac{1}{2}$ ghemet lands van Gillise den Clerc te Willems boef, sijns broeder, dat leght vore Lyen Noees, ten inghanghe van wedemaent.

[23] Coppijn van den Walle ontving $\frac{1}{2}$ ghemet lands van Willem van den Wolputte, dat leghet vore Willems Smeds ter zonnen waert oest, ten inganghe van wedemaent.

[24] Claijs van Boxslaer ontving c roeden lands van Jan Woyline, dat leghet in den Wolfs hoech, ten wtghanghe van wedemaent (2).

10 5 10 [25] Jacob Vossart ontving cc roeden lands, dat leghet in den Wolfshoech, van Jan Woyline ende van sinen wijve, ten wtghanghe van wedemaent.

[26] Gillis Jan Arnoud Bons sone ontving 1 vierendeel buunre lands van Janne van den Kerchove ende van sinen wijve, dat leghet up den Winkel, ten wtghanghe van wedemaent.

[27] Boydijn van Brusele ontving 1 ghemet lands, dat

(1) 1 juni.
(2) 30 juni.

leghet in de Wedaghe, van Jan van den Kerchove ende van sinen wive, dat leghet in de Wedaghe, ten wtghane van wedemaent.

f° 5 v° [28] Roelijn de Zomere ontfin^g c roeden lands van Boydine van den Berghe, up de Laghe Mate, in Onser Vrouwen daghe half oest.

[29] Item idem $\frac{1}{2}$ ghemet.

[30] Gillis de Boch ontfin^g cc roden lands van Boydin van den Niewenhuus, liggende in tsMeyers strate, te halfoeste.

[31] Willem van den Wolputte ontfin^g iii buunre lands van Dideric uten Dale, liggende bachte Bousschoet in de Wedaghe, te wtganghe oeste (1).

[32] Pieter Jans Jans sone ser Woytjins ontfin^g viii^o roden lands liggende bachten Pieter Vossards in den Alcschoet.

f° 6 r° [33] Willem Jans Backers sone ontfin^g xc roeden lands van Janne van Dorenslaer, dat leghet vore den Kotewinkel, te sente Martijns messe (2).

[34] Coppijn van den Walle ontfin^g een vierendeel bunre lands van Janne van der Haghe, dat leghet bachten siin huus daer hi wont, na kerssavont (3).

[35] Boyden de Keyser ontfin^g viii^o roeden lands van Willem van Everghem ende van sinen wive, dat leghet in Eemschenschoet bachten Michiels van der Haghe, up sente Andries daech (4).

[36] Heine van den Damme ontfin^g i ghemet lands van Jan Steels sons van den Damme ende sire suster, dat leghet vore Claijs Smeds, vore kerssavont.

f° 6 v° [37] Boydiin der Kinder ontfin^g cccc^o roden lands dat

(1) 31 augustus.

(2) 11 november.

(3) na 24 december.

(4) 30 november.

leghet up tKeysers Gracht, vore kerssavont, van Boydine den Keyser.

[38] Michiel Vernadelen ontfingh 1 ghemet lands, dat leghet in den Sceerpscoet, van Gillise Michiels sone, up den Grote Vastelavont (1).

[39] Kateline Cupers heeft gheleent c grote tornoyse Gillis tFos kindren. Daer over es hare in handen gheset $\frac{1}{2}$ ghemet lands, dat leghet bij Jan Vlughes, bij den heere ende bij der wet.

[40] Pieter Goys wijf ontfingh van Achten hare suster LXVI roeden lands dat leghet in haren loetijn.

¹⁰⁷⁰ [41] Jan van Alst ontfingh 1 ghemet lands praeter XVII roden van Janne van den Vivere Baten sone, dat leghet in den Waterscoet ^a.

[42] Jan van den Brande ontfingh cc roden lands, dat leghet up den Breetschoet waterganch, van Janne van den Niewenhuus, in Onser Vrouwen daghe uteghanc marte (2).

[43] Willem Blondeel ontfingh cc roeden meersch, lettelt mijn ofte lettelt mee, van Boydine den Zamen, sinen sueer, dat leghet te Cochendonc neven Gillise van Wapenarde. <Jan van Ghent> ^b.

¹⁰⁷⁰ [44] Int jaer van L, bi Willem van den Damme, Laurens van den Damme, Jan Zeghers sone, Willem van den Wolfputte, Jan van der Heet ende bi Janne den Meyhere van Smettelede ende Gillise van Wapenarde,

[45] so ontfingh Willem van den Damme van Pieter Steels sone cxxv roeden lands vore ten Claren Ghewade.

[46] Pieter Steels sone ontfingh $\frac{1}{2}$ ghemet lands van Heynnen Steels sone ten Claren Ghewade.

^a Tussen deze en de volgende notitie zijn de eerste zes letters van het alfabet geschreven door een andere 14de-eeuwse hand.

^b Jan van Ghent, van dezelfde tweede hand, is doorgehaald.

(1) 6 maart 1351.

(2) 25 maart.

[47] Pieter de Vos ontving van Claijs Smeds kindren cc ende LX roeden lands in den Langhe scoet bi Lauwerens lande van den Damme ^a.

⁸⁸ [48] Item idem van Janne Michiels sone Immensons c roden ende xxiii ^a.

[49] Jan van der Scraghe ontving van Jan Eebine $\frac{1}{2}$ ghemet lands dat leghet in Smaledonghen tusschen tuee putten.

[50] Beatris Pieter Onghenaeds ontving van Janne van der Haghe ende sinen wive c ende xxxiii roeden lands up dOllentgracht int Ettinghe.

[51] Willem Duuch ontving van Willemme Lauwerense $\frac{1}{2}$ buunre lands dat leghet in den Haesdoncwinkel te sinen boef ende te sire broedre boef.

⁸⁹ [52] Pieter de Cupere ontving van Janne Heinrix sone Vernadelen $\frac{1}{2}$ ghemet lands dat leghet in den Corten Voert an de strate.

[53] Boydiin Diederixsone ontvingh van Magrieten van der Leeden cccc roeden lands dat leghet bij Raes Mortere.

[54] Pieter van der Leeden ontvingh van Magrieten, siire moeder, v^e roeden lands dat leghet in de Rake.

[55] Jan van der Heet ontvingh van Janne den Volre i ghemet lands dat leghet bij Meeren tSutters.

[56] Boydijn der Kinder ontvingh van Janne den Volre ^b.

⁹⁰ [57] Martijn van der Gracht heeft ghecocht $\frac{1}{2}$ mudde roeghes jeghen Janne Michiels sone Witte Boydijns te sinen live ende te sins wijs live. Waer dat sake dat Jan vorseijt dat niet en golde ten vorsprokennnen termine, so heeft Jan vorseijt, bij maninghen van den heere ende bij wijsdoenne^c van schepenen, up ghedreghen ints heeren hant, in wetteliken pande, $\frac{1}{2}$ buunre lands dat leght bachte Jans

^a Deze akten zijn doorgehaald. Hernomen onder nrs. 66 en 67.

^b Die akte vermoedelijk hernomen onder nr. 58.

^c Lees : wijsdoemme.

Meyheres ende tuee ghemete lands dat leghet up den Mortere ten Heemschenscote wart, te Martijns boef ende sins wijs boef *vorseijt*, hare coren *der* an te nemene, na de core van den lande, up dat Jan ofte siin oer niet en golden jaerlics. Ende dit vorseijde coren sal staen gheel toeter achterster doet van Martine ende van Lisebetten *vorseijt*.

no 9 v° [58] Boydijn van Conincslaer *ontfing* van Janne den Volre ende sinen kindren i ghemet lands dat leghet tusschen zijn huus ende Hallings *ter* Leeden.

[59] Wouter de Clerc cochte ende *ontfing* vii^c roden lands dat leghet int Bons Ollende.

[60] Item idem so cochte hi jeghen Heinne den Haze ende *ontfing* viii^c roden dat leghet neven Westerlings kinder *bec ter* Crommerdonc.

[61] Pieter de Madere cochte ende *ontfing* $\frac{1}{2}$ ghemet lands jeghen Janne van den Vivere Michiels sone, dat leghet *bachten* sijn huus in den Overloep.

no 10 r° [62] Boydijn de Backere cochte ende *ontfing* ii ghemete *praeter*... ^a jeghen Boydiin Ghisels sone ende Katalinen sire suster, dat leghet up de Hoefven.

[63] Jan de Cupere *ontfing* een vierendeel bunre lands dat leghet int Ettinghe.

[64] Jan Zeghers sone *ser* Woytijns *ontfing* $\frac{1}{2}$ ghemet xvi roeden lands dat leght in den Hau.

[65] Martijn van der Gracht *ontfing* $\frac{1}{2}$ bunre lands, dat leghet int Ettinghe in Alisen sPoerters achker, van Pieter Vossarde ende van sinen vive, vri ende quite van allen commere, sonder sheeren rente ende wech *der* toe, also de vorwarde was ende hi besprac.

no 10 v° [66] Pieter de Vos *ontfing* van Claijs Smeds kindren i ghemet lands dat leghet in den Langhescoet neffens Lauwerense van den Damme.

^a Niet ingevuld.

[67] Item idem ontfin^g Pieter $\frac{1}{2}$ ghemet *praeter* XXIII roeden van Jan Michiels Ymmensone.

[68] Willem van den Wolputte ontfin^g $\frac{1}{2}$ ghemet ^a lands van Magrieten Willems sPaus wijf ende van haren kindren, dat leghet neffens stratkin in den Langhescoet.

[69] Pieter van den Hecke ontfin^g cccc roeden lands van Gillis den Clerc dat leghet int Ethinghe.

^{f° 11 r°} [70] Item idem $\frac{1}{2}$ bunre // van Jan den Zomere ende van sinen kindren, dat leghet over de Leede ende up de Quade Leede ende upt tFelt.

[71] Item idem van Gillise den Moelnere v^c roden dat leghet int Ettinghe ende cc roden ende LVIII upt Buunrekin.

[72] Gillis Bonne ontfin^g i ghemet lands van Jan Minsone dat leghet in Rams strate.

[73] Willem de Boch cochte ende ontfin^g $\frac{1}{2}$ ghemet lands van Katelinen Ghisels dochter, dat leghet up Scorvelt.

^{f° 11 v°} [74] Michiel Onghenade cochte ende onfin^g i vierendeel buunres lands van Janne Gillis sone van Wetelvelde, dat int Ettinghe upt Ollentgracht neven Pieter Onghenaden.

[75] Jacob Vossart ontfin^g cc roeden *praeter* x roden van Katelinen Coelmans, dat leghet vore Lauwers van den Damme in den Breedescot.

[76] Jan van den Brande ontfin^g ii ghemete lands dat leghet in Hamers achker van Lauwerense Heinrix sone van den Damme.

^{f° 12 r°} [77] Pieter Onghenade ontfin^g i vierendeel bunre lands van // Willem den Lombart, dat leghet vore den Ollentdam.

[78] Boydins wijf der Kinder ontfin^g o roeden lands van Willem Ghertruden sone ende sinen wive, dat leghet vore siin huus.

[79] Wouter Symoens sone ontfin^g ii ghemete lands van

^a Hier werd een ruimte open gelaten.

Michielle van der Herbrughen ende van sinen wive, dat leghet in den Hau up den Waterganch.

Int jaer van LI°

[80] Michiel van den Vorde ontfinch cccc^o roeden lands in de Wedaghe ende cc roeden bachten Jans Box van Boydine Ghisels sone, sinen sueer.

¹² [81] Jan van der Wildernessen ende Kateline, zijn wijf, ebben ghecocht III halster costgaefs roegs jeghen Lauwerense van den Damme ende jeghen Katelinen, sijn wijf, te haren live. Waer dat sake dat Jan oft Kateline vorsijt storven, dat deen heelt van den vorseijden rogghe met elken sterven soude. Ende altoes deen heelt ter kermessen van Exarde vergolden te wesene ende dander heelt te Sente Marien Lictmesse (1) vergolden te sine. Waer dat sake dat Janne ofte Kateline vorseijt hier af quame cost ofte ¹³ schade, so heeft Lauwerens // ende sijn wijf vorseijt, bij maninghen van den heere ende bij wijsdomme van schepenen, up ghedreghen den heere in handen v ghemete erven, deen helt ligghe vore Boydijns van den Damme in den Breedescoet ende dander heelt vore Lauwerens huus daer hi wont. Waer dat sake dat Janne vorseijt ofte Katelinen hier af quame cost ofte scade, dat sij hare coren niet en hadde ten vorseiden terminen, dat sij dat verhaelen moechten an de vorseijde erve.

[82] Jacob Wossart ontfinch I buunre lands ende XL roeden van Meeuse den Koch ende van Lisebetten, sinen wive, duwelke lant leghet in den naestten acker der galghen oestwart.

¹³ [83] Lauwerens Onghenade ontfinch van Jacob Onghenaden cccc roeden lands dat leghet up sKeysers gracht in den Oestgaver.

[84] Pieter van den Walle ontfinch $\frac{1}{2}$ ghemet lands van

(1) 2 februari.

Heinrix van der Haghe, dat leghet bij Jan Vossaers up den Ghentdam.

[85] Boydijn de Smet ontving Π ghemete lands van Lisebetten kindren, sire suster, dat leghet upt Veerisvelt.

[86] Beatris Willems dochter van der Gracht oft Moermeers die ontving I ghemet lants van Lisebetten Moermeers, hare oudermoeder, duweke lant leghet vore Oeftdonc.

^{no 14 r} [87] Magriete Boydin Bons weduwe ontving cccc roden lands, dat leghet upt Scorvelt, van Boydine Ghisels sone ende van sine wive.

[88] Michiel van den Vorde ontvingh $\frac{1}{2}$ buunre lands van Boydivine Ghisels sone.

[89] Jan Nijs sone van Waelvelde ontving I ghemet lands, dat leghet upt Heet, van Katelinen Roelins van den Vivere.

[90] Kateline Michiels Onghenaeds dochter ontvingh I buunre lands, dat leghet up de Langhe Brake vore den Poel, van Rasen den Jaghere, haren broeder.

[91] Pieter de Vos ontving Π ghemete lands van Gillise van Overberg, dat leghet in Bons Ollende.

[92] ende van Willem den Boc I ghemet int selve stic.

^{no 14 v} [93] Jan van Alst ontving $\frac{1}{2}$ ghemet lands van Jan den Keyser, dat leghet in den Waterscoet.

Int jaer van LII

[94] Pieter de Cupere ontving $\frac{1}{2}$ ghemet lands van Katelinen Zoeten dochter Cupers dat leghet up dOllen Gracht inde Ettinghe.

[95] Jan van Alst ontving I ghemet lands van Jan Eebine ende van sinen wive, duwelke lant leghet vore Jans van den Putte, ende daer up staet een $\frac{1}{2}$ mudde roegs te Katelinen live Willem tsUalen dochter, Symoens sMoyen wijf.

^{no 15 r} [96] Heinric de Jaghere ontving $\frac{1}{2}$ ghemet lands, te Beatrisen boef van Waelvelde, van Kateline hare suster, dat leghet in den Langhescoet bij Boydins Backers lande.

[97] *Ghertrude filia Jans Cupers* ontfinch een vierendeel bunres lands, dat leghet upt Bloete, te Roeliins Zomers boef.

[98] Lisebette Jan Bons wijf ende Boydijn Bonne ontfinchen 1 ghemet lands dat Jacob Maddijns was, dat leghet in den Gaver.

[99] Item Boydiin Bonne ontfinch van *Beatrisen, Boydin Ghisels* dochter, xv roeden, oech in den Gaver.

15 v° [100] Jan van den Walle ontfinch te wette van Gheten van den Walle, sire nichten, al hare erve die soe hadde in sine hofstede daer hi wont, ende daer omme gheloeft hi hare met hem te woenne ende waermoes, also alst stonde in den lochtijn, also langhe alsoe levede.

[101] Pieter de Vos ontfinch 1 ghemet lands van Willem den Backere dat leghet in de Russche.

[102] Claijs van Boxslaer ontfinch cccc roeden lands van Jan van der Wildernessen dat up Wetervelt leghet.

[103] Item idem ontfinch hi 1 ghemet lands van Pieter den Stopere upt Wetervelt Wetervelt leghet ^a.

16 r° Int jaer van LIII

[104] Pieter de Vos die ontfinch van Gillise Roeslaer III $\frac{1}{2}$ ghemete lands dat leghet neffens mijns heeren lant van Exarde westwart tusschen de Lede ende de strate.

[105] Jan Langhe Pieters sone ontfinch 1 bunre lands van Pieter de Hane, dat leghet vore Zeghers Stortewaghens.

[106] Lise Jan Stortewaghens ontfinch L roeden lands van Lisebetten, hare suster, dat leghet in haren loectijn.

16 v° Int jaer van LIIII

[107] Heille van Brughe ontfinch Jans hofstade, haers broeder, die hare moeder was.

[108] Kateline van den Vivere ontfinch $\frac{1}{2}$ ghemet lands van Lisebetten hare suster.

^a Deze akte is doorgestreept.

[109] Pieter Boydijn Ghisels sons sone ontfingh c roeden lands van Beatrisen, sire suster, dat dat leghet in de hofstade Ghisels van den Hecke.

[110] Wouter Moerart ontfingh vii^c roeden lands van Jan Minnenboden dat leghet bij den Dronghengoede in siin lant, ende daer af es borghe Pieter Stortewaghen van den transporte jaerlix.

^{17 r} [111] Willem de Scutere ontfingh $\frac{1}{2}$ ghemet lands van Symoene Jan Zoetijs ende Beatrisen, sinen wive, dat leghet vore jonfrouwe Magrieten.

[112] Beatrise van den Damme onfing $\frac{1}{2}$ ghemet dat in den Bonne Bouscoet ende i ghemet in Crebbes achker van Jan Eyen ende van sinen ghedeelle.

[113] Jan van der Scraghe ontfingh $\frac{1}{2}$ ghemet lands wete-lic van Janne van Dorenslaer.

^{17 v} [114] Int jaer van LIII vore Alre Heeleghe messe (1) so quam Jan ende Gillis ende Beatris Westerlings vore minen heere van Exarde ende vore sine wet, ende Beatris was ghedaen te voghede bi maninghen van den here ende bi wisdoeme van schepenen, ende daer droghe sij up den heere in de hant, Jan Westerling ende Gillis Westerling ende Beatris Westerlings met haren voghet, alle die sij houdende waren van mijnen heere van Exarde, te Magrieten hare suster boef Boydin Bons weduwe // ende te ^{18 r} Lisebetten hare nichten boef Willems weduwe van den Gavere, omme eennen pacht te haren live van al dat hem lieden boeven sal te hare noetdoerst ; ende daer worden sij ghedaen, Magriete vorseijt ende Lisebette vorseijt, tire erven bij maninghen van den heere ende bij wijsdome van schepenen, bij also ware dat sake dat sij niet en golden Janne ende Gillise ende Beatrisen vorseijt haren paecht, ghelikerwijs dat hi vore sproken es te gheldene, dat sij

(1) 1 november.

hare hant moghen slaen an die erve, altoes te Sente Jans messe (1).

¹⁰18^v [115] Jan van Everghem onfing, vore heere ende vore weet, c roeden lands dat leghet in de Sepe ende Wouters Symoens sons lochtijn, van sire suagherinnen ende van sinen suagher.

[116] Pieter *Boydins* sone van Dorenslaer ontfing 1 ghemet lands dat leghet in den Gaver, van Janne sinen broeder.

[117] Het sij cont ende kenlije dat Jan van Homme dede eenen wissel van lande, bi consente ende bi den wille van sinen wive ende Bette Cupers, jeghen Jan den Cupere, ende gaven mallinc andren lant om lant ende elc gheset up siin ghelt ende gheprijst, duwelke lant leghet dat Jan de Cupere ontfing van Jan van Home ende van Betten Cupers een strepe dat leghet an Jans Cupers logtijn, ende dander leghet daer bij ende heet Jans strepe van der Haghe ende in Wedaghe een lettelkin ; ende hier toe quam Jan de Cupere wettelike met den cope.

¹⁰19^r

Int jaer van LV

[118] Heine de Jaghere ontfing $\frac{1}{2}$ ghemet ende L roeden lands van *Boydine* den *Visschere* ende *Clemmen*, sire suster, te Raes boef sijns broeder, dat leghet in *Verimmen* achker ende in de hoftede daer *Willem* de *Visschere* woende, van der welker erven hem Rase ontpoetert heft bij schepenen lettere van der stede van Ghent.

[119] Cont sij allen lieden dat *Willem* van den *Damme* es comen vore den here ende vore veet van *Exarde* ende heeft deelachtech ghemaecht alle sire suster kindere, gheleich sinen susteren, in al dat goet dat na hem bliven sal, beede in have ende in erve, so waer soe gheleeghen es, ende dit ebben gheconsentert bij haren vogheden *Kateline* ende *Marie* ende sine susteren. Hier af ebben sij ghemeelike //

(1) 24 juni.

19 v° ghenoech ghedaen mijn heere van Exarde van xv s. *groten tornoyse*. Voert so was daer af ghemakett eene peine van x lb. *groten* so wie daer jeghen ghinghe, deen heelt theeren boef ende dander heelt *der* partijen diet wel hilde. Hier over waren goede liede, mijn heere van Exarde, here ende maenre van *der* wet, ende Jan de Meyhere ende schepennen van Exarde in dien tiden Willem van den Damme, Willem van Volputte, Lauwerens van den Damme, Lauwerens Onghenade ende Pieter de Vos.

[120] Cont sij allen lieden dat quam Jan de Zomere vore mijn heere van Exarde ende sine wet ende makede deelatech Michiels kinder Somers, sijns broeder, in half sijnn goet dat na hem bliven sal, beede have ende erve, ende dit was ghedaen bij maninghe van den heere ende wijsdoeme van schepenen up al so, waer dat zake dat Roelijn de Zomere eer storve eer Jan sin broeder, dat Michels Somers kindre nemmee en souden behoude dan de heelt van Jans Somers
20 r° goede, // beede van haven ende van erven, hars oems vorseijt.

[121] Cont sij allen lieden dat comen es vore mij here van Exarde ende vore sine weet Lisebette Maes dochter van Oedevelde ende heeft hare onthuut ende up ghedreghen bij voghede, bij maninghen van den heere ende bij wijsdomme van schepenen, half hare erve ende have, die na hare bliven sal, Janne van Rasenghem ende sinen oere, hare suster sone Katelinen. Vort so heeft hare Jan vorseijt weder up ghedreghen, vore den here ende vore de wet, beede die have ende erve hare noetdorst ende lieftoecht ane te nemene also langhe alsoe leven sal. Hier over waren goede liede, mij here van Exarde, maenre van *der* vorseijder zake, ende schepenen in dien tiden Willem van den Wolputte, Jan Zeghers sone, Lauwerens Onghenade ende Pieter de Vos ende ander goede liede Jan de Meyhere ende Pieter van den Heemschenscoete.

[122] Jan de Marscalc Jacobs sone ontging $\frac{1}{2}$ ghemet lands van Janne van der Linde, duwelke lant in den Breede-scoet ende vor Katelinen Vonderlaerds neffens Janne den Marscalc Lauwerens sone.

f° 20 v° [123] Pauwels Walraven ontging vore heere ende vore de wet Jans Meesters lant dat leghet besiden Jans hostede ende huus van den Verrisvelde.

[124] Lisebette Pieter Paeldijns ontging xxxiiii roeden lands van Pieter Jacobs sone tBackers, dat leghet in de hofstade vore Heins tsAsen, die haers vader ende moeder was.

[125] Symoen de Clerc ontging Jans lant siins broeder in de hofstede ende daer bachten.

[126] Magriete de weduwe Gillis van Brusele ontging cc roden ende xxxiiii lands van Katelinen van den Rode, haren suster, dat leghet vore Dorenslaer ende in de lxx bunre.

[127] Zeghere Stortewaghen ontging $\frac{1}{2}$ bunre lands van Woutere, sinen broeder, dat leghet bij den Moerterkenne.

[128] Martijn van der Gracht ontging $\frac{1}{2}$ ghemet lands van Michle den Cupere dat leghet neffens Ghertruden Cupers lant up Veeijs^a velt.

f° 21 r° [129] Jacob Roelijns Zomers sone ontging cccc^o roeden lands van Michiele den Cupere, dat leghet up Scoerre velt.

[130] Magriete de weduwe Gillis van Brusele ontging $\frac{1}{2}$ bunre lands dat leghen in de lx bunre ende i vierendeel vore Dorenslaer, van Gillis Coelmanne.

[131] Pieter van Waelvelde ontging al dat lant ende erve die Gillis sijn broeder houdende was binne Exarde.

[132] Item so ontginghi van Symoen de Nayere c roeden bilevinghen ende xx roden erven.

[133] Bate Roets ontging wetelijc van Symone den Nayere

^a Lees : Veeijs.

ende Magriete sinen wive, hare suster, 1 vierendeel bunre lands dat leghet up de Langhebrake.

[134] Jan de Moye ontving wettelike $\frac{1}{2}$ ghemet lands van Michiele den Cupere dat vore Willems Smeds ter sonnen ward.

[135] Gillis Roelijns sone ontving ter wet al dat lant dat Daneel Stortewaghen ende sijn wijf houdende waren binnen Exarde in den Hemschenscoet.

^{10 21 v°} [136] Rase de Zomere ontving vore heere ende vore weet oc roeden lands van Janne den Zomere dat leeghet int Ettinghe bachten sijn huus.

[137] Jan van der Heet ontving IIII ghemete lands van Janne van Evergheem up de Voshole ende int Ollende.

[138] Willem Moerman ontving ^a

[139] Jan de Vos die heeft ghelovet, vore mijn heere van Exarde ende vore sine wet, up Exarde te comene te woenne binnen eenen jare, up al dat hi houdende es van mijn here van Exarde.

[140] Jan ^b ser Seghers sone die ontving VIII^c roede lands te Jans boef sijns soens, van Janne Stortewaghene, dat leghet int Ollende.

^{10 22 r°} [141] Jan Moerman van den lande dat hi ontving, ende van dien lande heeft hi ghelovet te gane te scote ende te lote met ons, // vore den heere van Exarde ende vore sine wet, ende heeft hem hier af ontportert.

[142] Boydiin Bonne ontving oc roeden lands dat leghet bachten den Cortenvorde up de Langhemate ende 1 ghemet bachten Michiels Zomers kinderen int Ettinghe, van Pieter den Hane ende van sinen wive, vore here ende vore wet.

[143] Jans dochtere van Desselberghe ontvinghen Willems lant haers broeder dat leghet bachten Marien ser Robbrecht neffens Jan Vossarde lant.

^a Doorgehaald.

^b Hier Jans sons doorgehaald.

[144] Lauwerens van der Leeden ontving Jan Stortewaghen lant, vore here ende vore de wet, dat leghet an de noertside van der straten, ende die coep was v lb. grote, ende dat heeft Lauwerens vorseijt gheloeft te gane te scote ende te lote met mijns heeren lieden van Exarde up den bodem van dien lande.

[145] Jan de Beere ontving c roeden ende XII lands van Janne van Dorenslaer ende sinen wive dat leghet in den Laghescoet ^a.

^{ro 22 v°} [146] Jan de Moelnere ontving $\frac{1}{2}$ ghemet lands van Katalinen Maes dochter van Oedevelde, duwelke lant leghet in Wouter Maes sons hoefstede.

[147] Lisebette van der Linden die heeft quite ghescolden Janne den Maerscalc ende Lisebette sire suster, vore mijn heere van Exarde ende vore sine schepenen ende vore vele goeder liede, van al daer soe hare af beclaghende was, om III s. grote te vier paymenten te ghevene.

[148] Jan van den Brande ontving cccc roeden lands van Jans Zomers kindere, Magrieten ende Truden ende van Katalinen, dat leghet in de Wterscoet ^b bij sinen huse.

[149] Pieter Boydins sone van Dorenslaer ontving cccc roeden lands van Janne sinen broeder dat leghet bij tsMeyers Dammekine.

^{ro 23 r°} [150] Boydiin de Wevere onfing // Pieters lant van den Hecke dat hi hadde liggheende neffens den Watergang in den Bouscoet.

[151] Martijn van der Gracet onfing $\frac{1}{2}$ ghemet lands van Jan Eebbine dat leghet up den Groten Watergang tenende van tsKeysers Gracht.

[152] Pauwels Walraven onfing $\frac{1}{2}$ buunre lands van Michiele Zeghers Smeds sone dat leghet vore Jan Linen sons ter sonnen wart.

^a Lees : Langhescoet.

^b Lees : Waterscoet.

[153] Het es te wetene dat Lisebette Willems Cupers dochter es comen vore mijn heere van Exarde ende heeft wettelike, bij haren voghet die hare ghegheven was, beset Beatrisen hare dochter III halster roegs te haren live up een half buunre lands dat soe houdende es dat leghet
 f°23 v° in den Corten Voert. // Ende dit beset was wettelike ghedaen bij maninghen van den heere ende bij wijsdomme van schepenen. Hier over was mijn heere van Exarde, maenre van der vorzieder weet, ende schepenen Willem van den Damme ende Lauwerens, Willem van den Wolput ende Pieter de Vos ende Jan de Zomere ende Jan van Hoeme. Ghedaen int jaer ons Heeren doe men screef m^o ccc^o ende LVIII up der Heeleghe Crussen daech binnen meye (1).

[154] Pieter Boydin Wevers sone ontving wettlike, bij maninghen van den heere ende bij wisdomme van der wet, $\frac{1}{4}$ ghemet lands van Boydine van den Niewenhuus, duwelke lant leghet.

[155] Item idem Pieter ontving c roeden lands van Lisebetten Pauwels, dat lant leghet Hannijn Meeren soens.

[156] Jan Stercman ontving c roden lands dat leghet bachten Jan Meeren soens lochtijn.

f°24 r° [157] Het sij cont ende kenlicke alle lieden dat Willem van den Damme es comen vore mijn heere van Exarde ende vore sine wet ende heeft daer broecht Katelinen ende Marien, sine sustere, ende alle siere suster kindre, duwelke die oer sijn van sinen goede na sijn lijf, ende hebben alle ghemeenlike, beede manne ende die wive, metgaders haren vogheden, afghegaen ende quite ghescolden al dat goet dat Willem vorseijt cochte jeghen Lauwerense Onghenaden, beede have ende eerve, also verre alser Beatris Onghenaeds, sijn wettelijc wijf, hare erve an leghet, dat Willems oer vorseijt hare dies paijsivelike sullen laten ghebruken na

(1) 3 mei.

Willems lijf *vorseijt*. Dit was wettelijke ghedaen bij manin-
ghen van mijn here van Exarde ende bi sire wet int jaer
Ons Heere doe men screef m^o ccc^o lviii tsondaghes vore
meydach (1). Schepenen in dien tiden Willem van den
Damme, Willem van den Wolputte, Lauwerens van den
Damme, Jan Zeghers son, Jan van der Heet, Pieter de
Vos. Dese waere over daer dit ghedaen was.

1° 24 v° [158] Pieter de Madere ontging wettelijke $\frac{1}{2}$ buunre lands
van Pietere Stortewaghene ende van sinen wive, duwelke
lant dat leghet in die Ettinghe vore Boydin Smeds kindere
noertwart.

[159] Willem van den Wolputte ontging cccc^o roeden
lands van Janne van Hoemme ende zinen wijve ende van
zire zuagheringhe Lisebette, duwelke lant dat leghet int
sKupers achker.

[160] Item idem Willem ontging $\frac{1}{2}$ buunre lands van Jan
van Hoemme ende sinen wive ende van Betten Willem
Cupers, dat leghet bachten Katelinen tsClersx.

[161] Item idem Willem ontging $\frac{1}{2}$ buunre lands van
Janne Stortewaghen dat leghet vore Zoeten Stortewaghens
nortwart.

[162] Item idem Willem ontging $\frac{1}{2}$ buunre lands van
Pieter van den Hecke dat leghet ter Veereeken up de Leede.

1° 25 1° [163] Jan Scalkijn heeft ontfaen wetlike Betten lant
Vossarts van haren ore, duweke lant dat leghet vore sijn
huus noertwart.

[164] Cont zij allen lieden dat Rase Stortewaghen es
schuldech der gulden van den Heeleghen Crusen van
Exarde elsx syaers xviii grote tornoyse, te gheldene te
elken kersavonde. Waer da sake dat Rase niet en golde ten
vorseijden daghe ende deen paecht den andren achter
haelde, soe maech de gulde hare hant slaen an alster lant
dat hij cochte jeghen Wouter Stortewaghene. Ende dit

heeft hi gheloeft te doene, ende dit was ghedaen bij manincghen van den heere ende bij vonnesse van schepenen, ende te ghelde te kersavonde.

[165] Jan van den Brande die ontfinf wetelike een viereendeel buunres lands van Jacob van der Haghe, duwelke lant leghet neffens zijn huus daer hi woent.

[166] Willem van den Wolputte ontfinf $\frac{1}{2}$ ghemet lands van Willem van Statte ende van sinen wive dat leghet bij Pietere Fos lande te Lokerhoute.

1° 25 v° [167] Jacob van der Haghe ontfinf wettelike Jan Nijs lant dat lach bachten in sinen achker.

[168] Het sij cont ende kenlijc allen lieden dat Beatrijs Wouters dochter van den Wolputte es comen vore mijn heere van Exarde ende sine schepenen ende es ghedaen wettelike te voghede, ende heeft ghekent ende verlijt dat soe ontfinf een pont groter tornoyse met gaders eerre koe daer toe gherekent, om duweke vorseijde pont grote was ghecocht Pieters van Helsslaer ende sijns wijfs huus ende hosteede, duwelke huus ende hofstede vorseijt Beatrijs ^a.

1° 26 r° [169] Der Jan de Amman es wettlike comen te al den lande dat Jan de Kempenere ende Kateline sijn wijf waren houdende binnen Exarde ende daertoe al de bijlevinghe ende alle cateyle.

[170] Voert so es comen Jan de Amman ende Clare van den Roeskine ende haere dochter kinder voghet, Jan de Cupere, vore mijn heere van Exard ende vore sine wet ende hebben bij voghede maliing anderen quite ghescolden van alle der deellinghen die sij ghedaen ebben, beede van eerven ende van cateylen; ende hier af waer sij wel ghepaijt an beeden siden ende hare voghede.

[171] Het sij cont ende kenlijc allen lieden dat Pieter de Vos heeft ontfaen wetelike de hofstede gheheel daer

^a Deze akte is doorgehaald. Zij werd hernomen onder nr. 172.

thuis up staet dat Martijns was ende die erve, duwelke leghet tusschen Heillen van Brughe ende Grielen Bons.

f° 26 v° [172] Het sij cont ende kenlijk allen lieden dat *Beatris Wouters dochter* van den *Wolputte* es comen vore mijn heere van *Exarde* ende sine wet ende heeft ghekent ende verlijt dat soe ontving 1 lb. groter *tornoyse* van *Jans oerre* van *Waelvelde* te *Ghoessijns* ende *Magrieten* boef, siere kinder die hij bij *Beatrisen* vorseijt hadde, om duweke pont *grote Beatris* vorseijt cochte *Pieters* huus ende hofstede van *Elsslaer* ende sijns wijefs; bij den welken dat *Beatris* was ghedaen te voghede, bij maeninghen van den heere ende vonnesse van *der wet*, soe heeft soe up ghedregghen hare huus ende hofstede *Ghosine* ende *Magrieten*, haren kindren, alse over hare *proper* goet, na hare lijf. Voert beken soe hem lieden VIII s. *grote* van *der huren* van verledenen tijde ende voert mee elx jaers VI *grote* also langhe als sore in woent.

Dit was ghedaen int jaer van LVIII.

f° 27 r° [173] Het sij cont ende kenlijk alle lieden dat *Gillis* van *der Scraghe* heeft ontfaen ende sijn wijf wettelike alle die eerve die *Kateline Vonderlaers* ende *Jan de Vos* hare wettlike man houden waren binnen mijns heeren heerschepe van *Exarde* om eenen paecht van *corne* ende van andren goede daerna volghende. Vort so heeft *Gillis* vorseijt gheloeft, vore mijn heere van *Exarde* ende vore sine schepenen in dien tiden, *Willem* van den *Damme*, *Willem* van den *Wolputte*, *Jan* van der *Heet*, *Heine* van den *Damme* ende *Pieter* den *Vos*, van dien vorseijden lande ende goede te ghane met ons te schote ende te lote ende cost ende commer te helpen draghene ende mijn heere sinen dienst ende te sinen molennen te malenne ghelijc sine andren laten. Ende dit heeft *Gillis* gheloeft, over hem ende over sijn oer, mijn heere ende sinen oere, up den bodem van *der vorseijder* erven.

[174] Kateline Jans Vollers dochter ontving wettelijke alle die erve die Lisebette hare suster ende hare man hadde ligghe in die hofstede daer Jan de Volre woent, duwelke erve leghet naest Boydine van van Conincsclaer up de Leede.

f° 27 v° [175] Coppijn Roelijns Zomers sone ontving te sins vader boef c roeden lands van Meeren Cupers ende haren man ende van Betten Cupers, dat leghet neffens sijn lant up den Putte.

[176] Jan de Cupere ontfinch $\frac{1}{2}$ buunre lands van Meeren Cupers ende van Jan van Hoeme, haren man, ende van Betten Cupers, duwelke lant dat leghet neffens Conincs achker.

[177] Symoen Bonne ontfinch wettelijke c roeden lands van Beatrisen van den Hecke, sire moeien, dat leghet in de hofstede daer soe woent.

[178] Jan Moenijns sone ontfinch 1 vierendel buunre lands van Janne van Vivere ende van sire suster dat leghe an den Olletdam.

[179] Pieter Boydin Wevers sone ontfinch van Kate-linen, sire suster, ende van Beatrisen al hare lant dat hadden in de hostede daer hi wont.

f° 28 r° [180] Jan Stercma ontfinch wettelijke van Pieter den Wevere al dlant dat hi hadde in den Oestmersch bachten Willems Porters.

[181] Boydin de Coman ontfinch wettelijke van Livine van Dorenslaer al siin lant dat hi ligghe up de Voshole.

[182] Willem de Smet ontfinch van Jan den Smet sinen neve c ende xvii roeden lands dat leghet up ser Tonijs put.

[183] Boydin de Wevere ontfinch van Meren ende Betten Cupers XLV roeden lands.

[184] Jan Roelijns Somers sone ontfinch wettelijke $\frac{1}{2}$ ghe-met lands van Symoene den Cupere ende Callen, sire suster, dat leghet in den Hoghen Bousschoet.

f° 28 v° [185] Het sij cont ende kenlije allen lieden dat Zoetijn

Jan Parijs dochter heeft ghecocht IIII halster roegs jeghen Jan den Vos te haren live, duweke IIII halster roegs Jan de Vos vorseijt heeft Zoetine vorseijt wel ende wettelijke bepandt up I buunre ende $\frac{1}{2}$ ghemet lands ligghende bachten Wouter Maes hofstede oestwaert. Waer dat sake dat Jan vorseijt niet en golde Zoetine vorseijt dit vorseide coren elsx jaers te Sente Marien Licmesse (1), dat Zoetijn hare hant soude slaen an haren pant, na costume ende rechet van den lande. Waer oec dat Zoetijn storve binne den jare dat de paecht ghevalen ware, soe gheef soe dat coren der kercken ende der gulden van Exarde ^a.

1° 29 1° [186] Jan van den Vivere ontfingh wettelijke al de erve die sijn suster hadde in die hostede.

[187] Michiel Vernadelen ontfingh wettelijke een vierendeel bunre lans dat leghet in den Scerpschoet van Coppiin Vossart ; ende de moye Jan $\frac{1}{2}$ ghemet.

[188] Jacob Jan Vossaerts sone ontfingh VII^c roden lands van Magriete van den Damme dat leghet in Beghinen achter in Bredescoet.

[189] Zoetijn Jan wijf van den Brande ontfingh wettelijke I ghemet lands van Magriete van den Damme, duweke land leghet an Beghinen achter bi haren lande.

[190] Ic Jan Mulart van Ghavere, here van Exarde, rid-dere, doe cont ende kenlijke allen lieden dat quamen, vore mi ende vore mine schepenen, Heinric van den Heede ende Daneel de Meyhere also voghede van den kindren Jans smeyers was van Smeteledede, ende consentede Symoen den Meyhere te vercopene sine ghecregen erve sine notdorst an te nemene ; ende vort, also die verteert ware, up also dat tuee//^b goede cnapen hilden bij haren eede dat Symoen

^a Volgen de eerste zeven letters van het alfabet, van een derde 14de eeuwse hand.

^b Het gedeelte van de akte dat volgt staat na nrs. 191-193.

(1) 2 februari.

noet hadde, soe moechte hi *vercopen sine vaderlike ende moederlike erve toete dat soe al verteert ware*. Ghevielt oech dat hem erve bleve, groet ofte clene, dat die souden hebben Jans kindre sMeyhers was van Smettelede.

Int jaer van LVIII

[191] Willem Gillis sone van Stacte ontfin g wettlike $\frac{1}{2}$ ghemet lands van Willeme van Stacte, duweke lant dat leghet in den Stackart.

[192] Kateline Jan Mulards wijf $\frac{1}{2}$ ghemet.

[193] Michiel van den Ende ontfin g een *vierendeel* bunre lands van Gillise den Scheppere, duweke lant leghet in den Bocht bachten Coppijn Vossarts.

[194] Willem de Backere ontfin g $\frac{1}{2}$ ghemet lands van Jan van der Graecht, dat lant leghet bachten *Boydin* was van den Kerchove.

1° 30° [195] Jan van Home heeft *verhuurt* 1 ghemet lands mijn heere van Exarde c jaer omme eene summe van ghelde, duweke vorewarde ende dlant mijn here vorseijt heeft up ghedreghen Willem van der Eeken ende Jan van Alst, ende dat lant leghet te Dackenam bij Willems vander Eken.

[196] Jan *Boydin* Clersx sone ontfin g 1 ghemet lands wettelike van Gillis Vlughen, duweke lant leghet vore den Ollandam.

[197] Jan van der Gracht ontfin g van Lisebetten ende Alisen, sinen moeyen, al hare lant dat hadde in sine hoestede daer hi woent.

[198] Pieter Jans sone *ser* Woytijns ontfin g $\frac{1}{2}$ ghemet lands van Pieter van Waelvelde, duweke lant leghet in den Gaver.

[199] Item ontfin g Pieter de tueedeel van c roeden ende XIII roeden van Gillis Michiels sone dat leghet bachten Coppijn Vossards. Item so ontfin g Michel van den Vivere van dien selven lande derdendeel van c roeden ende van XIII roeden.

1° 30 v° [200] Also sulken eerachteghen pant alse mijn heere van Exarde hadde in handen van Boydine den Backere te Willems van den Wolputte boef alse van III halsterren roegs, elsx jaers te kerssavonde te ghelden, upt lant dat Boydiin vorseijt cochte jeghen Jan den Clerc ende daer toe dat hi quam wettelike, dien pant vorseijt heeft Willem vorseijt quite ghescolden vore heere ende wet, in manieren dat hem Jan Boydiins Backers sone heeft ghelovet III halster roegs elsx jaers, also langhe alse Kateline Jan Maechlems levet, te elken kerssavonde ofte binnen viertienachten daer na. Ende ware also dat Kateline storve binne den jare, te wat tide dat ware, dat Willem vorseijt III halster roegs soude hebben, al waert lant onbevruucht. Ende dit heeft Jan de Bachkere ghelooft Willem te gheldene, vore den heere ende de wet, up al sine have ende erve die hi houdende es binnen Exarde. Waer dat sake dat hijs niet en

1° 31 r° dade, datten Willem vorseijt moechte // doen panden met terrenden panden ende die pande houden terrende elx daghes III grote tornose, toete dat Willem vorseijt ghenoech ware ghedaen. Ende hier up so heeft Jan Boydijs Backers sone dat lant ontfangen wettelike bij den heere ende bij der wet dat Boydin de Backere, sin vader, cochte jeghen Jan den Clerc, dat leghet bachten Jans Bachkers neder dat men heet den Mids wech. Dit was ghedaen int jaer Ons Heere doe men screef M^o CCC^o LIX up Sente Pieters dach in sporkele (1).

[201] Gillis Jan Arnouds sons sone so ontfing $\frac{1}{2}$ ghemet lands van Pieter Vossarde, dat leghet in den Alcscoet, ende daer af so ghelade Gillis vorseijt alsulken dienst te doene mijn heere van Exarde als voreseijde lant ghedaen heeft ende te mijns heeren molen te malene.

[202] Pieter Jans sone ser Woytijns ontfing wettelike de

(1) 22 februari 1360 (n. s.)

tueedeel van c roden lands van Gillis Michiels sone, dat lant leghet bachten Coppijn Vossarts.

[203] Item so ontving Michiel Gillis sone van den Vivere van dien selven lande terdendeel van dien c roeden ende dats mee was.

f° 31 v° [204] Jans kindere tsMeyers van Smettelede ontvinghen wettelike $\frac{1}{2}$ buunre lands van Symoene den Meyhere, duwelke lant leghet upt Grote Heet neffens Jans kindere lant in den selven achker.

[205] Boydin de Keyser ontving i ghemet lands van Jan der Kinder ende van sinen wive.

[206] Jan Scalkijn ontvingh cc roeden lands van Lisebetten tSomers, duwelke lant leghet vore tsUinters over de strate tusschen Roelijns Somers ende Jans lant van Hoemme.

[207] Jan de Beere onfingh i ghemet lands van Heinrike van Wapennarde, duweke lant leghet ten ende van den Smaellen Buunre in den Ham.

f° 32 r°

Int jaer van LX

[208] Pieter de Madere ontving $\frac{1}{2}$ ghemet lands wettelike van Jan den Amman dat ghelegghen es in dEttinghe neven sijn lant.

[209] Den Heeleghengheest van Exarde es wettelike beset eene viertale roegs van Jacob van Oye ende van Pieter van Oye, sinen broeder, up viii^c roeden lands dat leghet bij den Scragheputte bij Pieters lande van Kersgavere Gillis sone ende bij Pieters lande Roelijns van Wetervelde.

[210] Martijn van der Graect ontvingh wettelike v^c roeden lands praeter vii roeden van der Janne den Amman, duwelke lant leghet neffens der Haghe Achker in de Dorendonc.

f° 32 v°

[211] Kateline van den Hecke ontvingh $\frac{1}{2}$ ghemet lands dat leghet in Wouters achker

[212] Boydiin *der Kinder* ontfin g wettelike $\frac{1}{2}$ ghemet lands van Jan Eebine, duweke lant leghet up tsKeysers Graet.

[213] Jan de Cupere ontfin g h Symoens ende Katelinen Cupers lant dat leghet bachten sijn huus in siin lant.

[214] Jacob de Zomere ontfin g h $\frac{1}{2}$ ghemet lands dat leghet in den Boudescoet bij sinen lande van Symoen den Cupere.

[215] Gillis van *der Haghe* ontfin g II ghemete lands van Jan den Costere ende van sinen wive, dat leghet an den Ghent dam.

f° 33 r° [216] Zoete Jans wijf van de Brande ontfin g I ghemet lands dat // leghet in den Bredescoet bij Heins Marscalcs achkere.

[217] Jans kint van *der Haghe* ontfin g I ghemet lands van Beatrizen van *der Haghe* dat leghet in de Tuee ghemete.

[218] Jan de Cupere ontfin g I buunre ollends van Janne van Hoeme ende van sinen wive ende van Betten Cupers, duwelke leghet bij Gillis van Brusele an deen side int Ollende ^a.

[219] Ende van al den lande dat Jan de Cupere heeft ghecocht jeghen Willems dochtere Cupers, dat es altoes in de vorwarde claer lant om claere penninghe, behoude tsheeren rente ^b.

f° 33 v° [220] Het sij cont ende kenlijc allen lieden dat Jan de Ram es comen vore mij heere van Exarde, vore Florense Mularde, ende vore schepenen van Exarde ende heeft gheken ende *verlijt* dat hi matech es ghemaecht van sinen susteren, ende consentede *over* hem selven ende Heine de Marscalc *over* sine kindere, dat men sal gheven van Boi-

^a Deze akte is doorgedaald.

^b Deze akte is doorgestreept.

dijns Rams renten, sijns vader was, Gillis den Ram VII deniers parisysse van I ghemete ende XLVIII roeden lands.

[221] Pieter Onghenade ontfinch cccc ende xxv up den Kercwech van Lauwerens Onghenade.

[222] Item idem c roeden ende XII upt Keyzers Graecht. Item I ghemet upt den Kercwech. Item an dat selve stic van Monijn Bonne L roeden.

[223] Item van Jan der Kinder I ghemet dat leghet dat leghet up de Neder Dorendonc.

r° 34r° [224] Pieter Pieter Vos sone ontfinch wetelike al de erve die Jan Pieter sone van Boescote, die men heet de Wevere, hadde ligghen in die hostede daer Meere de ^a Gillis ende Calle hare dochter wonden, duwelke dat Jan voseijt verstaerf van sinen vader ende sire moeder ende Gillise sinen broeder.

[225] Item so ontfinch Willem Alyden sone, te Pieters Vos kindren boef, al de erve die Coppijns Wevers kindren verstaerf van haren vader, bij consente van der kinder vogheden, Willem den Hase ende Jan den Wever. Voert al de bileinghe ^b die Magriete, Coppins Wevers wijf, was houdende in die vorseijde hofstede, die scalt soe quite, ende daer af suoer soe nemmermee toe te vane noe toe te sprekene alsoe van eeneghen rechte dat soere nemmermee to hebben moechte, ende al dede soet bij consente van haren voghet.

r° 34v° [226] Pieter Onghenade ontfinch wettelike I vierendeel bure lands van Pieter den Boc ende van sinen wive, duwelke lant leghet upt Verrijs Velt, upt Neder ende upt Hoghe. Item onfinch Pieter vorseijt Beatrisen van den Hecke c roden praeter xv roden. Item L roeden van Jan Kerstiane an dOude Velt an den Kercwech.

[227] Item van Meeren Cupers ende van haren man ende van Betten Cupers xxv roeden.

^a Sic.

^b Lees : bilevinghe.

[228] Heinne de Jaghere ontfingh al die erve die Jan Botellaer ende Magriete, siin wijf, hadden, duwelke hare verstaerf van haere suster Magrieten tFisscers.

[229] Jan Linen sone ontfingh $\frac{1}{2}$ buunre lands van Willem den Riken ende van Ghertruden sinen wive, duwelke lant leghet vore Zoten Seghers over de strate.

[230] Pieter Gertruden sons wijf ontfingh $\frac{1}{2}$ ghemet lands van Pieter den Stropere.

f° 35 r° [231] Jan Voghelsang ontfingh wettelijke $\frac{1}{2}$ ghemet lands van Katelinen, sire suster, ende $\frac{1}{2}$ ghemet van Ghertruden, sire suster, duwelke lant leghet vore Martijns up den Waterganc.

[232] Lisebette Jans Rovers dochter ontfingh wettelijke c roeden lands van Janne den Ram, duwelke lant leghet in de Rake.

[233] Lisebette Magrieten dochter van den Damme ontfingh vii^c roeden lands van Lauwerense van den Damme; dat lant leghet in den Breedescoet.

[234] Gillis Jan Arnouds sons sone ontfingh i ghemet lands van Katelinen Boydin Bons dochter.

[235] Ghete van den Walle ontfingh c ende xxxiiii roeden lands van Janne den Vos Gillis sone, duwelke lant leghet bij Jan Woghelsangs lande an den Kereweech.

[236] Item Jan Jans sone ser Seghers ontfingh i ghemet lands van Jan Stercmanne ende sinen wive, duwelke lant leghet in Acsterachker ten ende van ... ^a achker.

f° 35 v° [237] Het sij cont ende kenlijke allen lieden dat Gillis van den Damme ende Lisebette, sij wijf, hebben verchocht jonfrawen Ghertruden van Dronghene ende hare s ^b een $\frac{1}{2}$ mudde roegs, te hare beeder live ende die landghest levet te behoudene gheheel; ende dit vore ziede $\frac{1}{2}$ mudde roegs

^a Scheur in het papier.

^b Niet voluit geschreven; blijkbaar te lezen: suster.

heeft Gillis vorseijt ende sijn wijf wetelike bepandt up een buunre lands dat leeghet vore de Rake in den Bredescoet. Ware dat sake dat Gillis voreseijt niet en golde jonfraven *Ghertruden vorseijt* ten vorseijden daghen, dat soe spreken moechte te haren pande, na costume ende trecht van den lande.

[238] Het sij cont ende kenlijc allen lieden dat Jan Gillis sone van *Wetervelde*, die men heet van den Velde, ende *Kateline*, siin wijf, siin comen vore mijn heere van *Exarde* ende vore sine wet, ende hebben hem wettelijc onthoot van alle der erven ende have die sij houde ende hebben ligghende ende roerende binnen den heerschepe van *Exarde*, mijn heere van *Exarde* wettelijc in hande gheset te *Jans boef van Coudenberghe*. Waer dat

TOPONYMISCH GLOSSARIUM (1)

Acsteracker, 236.

Mnl. *aexter* „ekster”.

Alcschoet, *Alcscoet*, *Alcsoet*, 15, 32, 201.

1571 : *inden Halschoot*. In het Rijnland slaat het toponymisch bestanddeel *schoß* op een „Bergvorsprung” (H. DITTMAYER, *Rheinische Flurnamen*, Bonn 1963, p. 279). In de Oudengelse toponymie betekent *sceat* „an angle of overgrown or cultivated land projecting into a different type of countryside” of „a projecting angle of woodland” (A. H. SMITH, *English place-name elements*, Cambridge 1956, II, p. 102). In de Nederlanden lijkt de betekenis van het toponymisch bestanddeel *schoot* „beboste hoek hoger land uitspringend in moerassig terrein” te zijn (zie M. GYSSELING, *Bijdrage tot Eeklo's Middeleeuwse toponymie*, pp. 103-104, in : *Het Koninklijk Atheneum te Eeklo viert zijn tweede lustrum*, Eeklo 1953, pp. 101-108). Noordschote en Zuidschote bv. liggen op het noord- resp. zuidoende van een lange zandrug omgeven door vroeger moerassig terrein. Bikschote ligt op een spitse landhoek tussen Ieperlee en Steenbeek. Raveschoot (onder Eeklo) ligt op het westeinde van een zandrug. Op vormkenmerken van schoten wijzen Scherpschoot, Breedschoot en Langschoot onder Eksaarde. In 777 wordt *Hengistscoto* (nu Henschoten, onder Woudenberg) een „forestis” genoemd. Aalschoot, onder Eeklo, heet in 1140 : *in Alscot loco silvestri*. Als eerste

(1) Veel vergelijkingsmateriaal werd geput uit andere belangrijke bronnen betreffende Eksaarde ; bondigheidshalve worden deze alleen met hun datum aangehaald. Het betreft : 1295 en \pm 1315 register van hoofdcijnsplichtigen van Sint-Baafs (RA Gent, Sint-Baafs, voorl. n^o R 31) ; \pm 1322 renteboek van Wulfsdonk (ib. nr. R 51) ; 1366 renteboek van Wulfsdonk (ib. nr. B 1402) ; \pm 1380 renteboek van Eksaarde (RA Gent, Piers de Raveschoot 942), 1401 renterol van de Fermerie van Sint-Baafs (RA Gent, Sint-Baafs, rol 110), 1467 renteboek van Wulfsdonk (ib. nr. B 370), 1571 kohier van de 20^e penning (SA Gent, 25/94).

bestanddeel van de namen op *schoot* komt vaak de naam van een dier, vooral een wild dier, voor : Aarschot (arend : de schoot is hier inderdaad bijzonder steil), Hertschoot, Hondschote, Oorschot (oeros), Raveschoot, Wulfschoot.

Het eerste lid (evenals in Aalschoot onder Eeklo) is waarschijnlijk Germ. *alha-* (bij Caesar *alces*, plur., Pausanias *ἄλχη*, Tacitus *alcis*), nevenvorm bij *elha(n)-* „eland”. Dat dit dier in de Nederlanden inderdaad voorkwam, blijkt uit oorkonden van 944, 1006 en 1025, waarbij de Utrechtse kerk bevestigd wordt in het recht van wildban in Drente, o. m. op de *bestias que teutonice elo et scelo appellantur*.

Beghinen achker, 188, 189.

1571 : in *Baghijnen ackere*. „Aan een begijn toebehorende akker”.

Bloete (wpt), 97.

1571 : *int Bloote*. Nu 't *Blote*. „Waar gsen bomen groeien”.

Bocht, 193.

1571 : *inden Bocht, meersch genaemt den Bucht, de Bochten*. Daar de ligging onbekend is, kan naar de preciese betekenis alleen gegist worden.

Bonne Bouscoet, 112.

Denkelijk een naar de familie Bonne genoemd deel van de Bouschoot.

Bons Ollende, 59, 91.

Blijkbaar een naar de familie Bonne genoemd deel van 't Ollende.

Boudescoet, Bouscoet, Bousschoet, 31, 150, 214.

1571 : *inden Bautschoot*. Nu *Boutschoot*. Voor *schoot*, zie *Al-schoet*. *Boud* komt ook voor in *Boudelo* (onder Sinaai) en in *Boudelaar* (onder Kontich? R. VAN PASSEN, *Toponymie van Kontich en Lint*, Gent 1962, p. 146). Denkelijk het adjectief *boud* „koen, driest”, dat in toponymisch gebruik (evenals *kwaad*) „slecht” zou kunnen betekenen.

Boudsweere, 18.

Een weer is een afsluiting aangebracht in een waterloop met het oog op de visvangst. Het eerste lid is de persoonsnaam Boud in de genitief.

Breedescoet, Breedescot, Bredescoet, 75, 81, 122, 188, 216, 233, 237.

1571 : *inden Breetschoot*. „Brede schoot”. Zie *Alcschoet*.

Breetschoet waterganch, 42.

Cf. *Waterganc*.

Buunrekin, 71.

Denkelijk een landerij van ongeveer een bunder.

Dackenam, DAKNAM, 195.

Dorendonc, 210.

1571 : *up de Doorndonc*. Nu *Doorndonk*. Een donk is een zandige opduiking in moerassig terrein. Het eerste lid wijst op de begroeiing met doornstruiken.

Dorenslaer, 126, 130.

1571 : *up Doorslaer*. Nu *Doorslaar*. Cf. antroponymisch glossarium s. v. De vroegst geattesteerde naamgenoot is Dornslar (onder Blatzheim, Rijnland) : 11^e eeuw *Thorneslare* (GYSSELING, *Toponymisch Woordenboek*, 281).

De betekenis van het toponymisch bestanddeel *laar* (Germ. *hlāri-*) blijft raadselachtig. Het behoort kennelijk tot dezelfde begripssfeer als *donk*, *schoot*, *lo*, enz. De topografische kenmerken van de aldus benoemde plaatsen laten een betekenis „bosachtig moerassig terrein” vermoeden. H. DITTMAYER (*Die (H)lar-Namen*, Keulen 1963) daarentegen meent dat het woord allereerst in verband zou staan met de veeteelt en „Hürde : omtuiring” betekenen.

Het eerste lid is de genitief, denkelijk van *doorn* (Germ. *þurnu-*), hetgeen dus zou wijzen op de begroeiing. Volgens DITTMAYER echter (*op. cit.* § 62), de genitief van te reconstrueren *þaurina-*, een diminutief bij Germ. *þaura-* „stier”, dat nog in het Limburgs voortleeft en aan Lat. *taurus* beantwoordt.

Dronghengoede (dat.), 110.

1571 : *an Dronghen goet*. Op grond van de naam mag vermoed worden dat dit goed eenmaal bewoond werd door de Eksaardse familie van *Dronghene*.

Eelst, 14.

1467 : *inde Elst, inde Helst, int Elst*. 1571 : *inde Helst*. Nu

d'Elst. Collectief (Germ. *alisōpu*-) van *els*, dus plaats waar elzen groeien.

Eemschenscoet, *Heemschenscote* (dat.), *Hemschenscoet*, 35, 57, 135.

1571 : inden *Heemschen schoot*, inden *Heemelschen schoot*, inden *Hemelschoot*. Voor oudere vormen, zie antrop. gloss. s. v. *Heemschenscoete*. Nu *Hemelse schoot*. Het duistere eerste lid treedt vermoedelijk ook op in *Naamse borre*, onder *Lede* : 1448 *inden Haemsschen borre*, *anden Naemschen borre* (J. DE BROUWER, *Toponymie van Lede*, Aalst 1958, p. 85).

Ethinghe, *Ettinghe*, 19, 50, 63, 65, 69, 71, 74, 94, 136, 142, 158, 208.

Nu *d'Ettinge*. *Ettinge* is minderwaardig grasland, dat dient tot grazing voor het vee ; zie J. LINDEMANS in BCTD, XIX, 1945, pp. 296-298.

Exarde, *EKSAARDE*, 1, 81, 104, 114, 119, 120, 121, 131, 135, 139, 141, 144, 147, 153, 157, 168-170, 172, 173, 185, 190, 195, 200, 201, 209, 220, 238.

Oudere vormen zijn : 1241, 1262, enz., *Exarde* ; 1332 *Egsaerde* ; 1340, 1345, enz., *Exaerde*.

De oorspronkelijke betekenis van *ard* lijkt „gemene weide” te zijn geweest, waaruit zich lokaal, bv. te Gent, de betekenis „aanlegplaats” kon ontwikkelen (zie M. GYSSELING, *Gent's vroegste geschiedenis in de spiegel van zijn plaatsnamen*, pp. 20-21).

Het eerste lid zou hetzelfde kunnen zijn als in *Eeksmere*, onder *Wondelgem* (\pm 1215-25 *Heigesmere*, 1277 *Heegsmere*, \pm 1280 *Eghemere*, *Hegsmere*, 1347 *Eghesmere*, 1350 *Eechsmere*, 1353 *Heechsmeere*, 1360 *Eghesmeere*, 1368-74 *Heecsmere*). In *Toponymisch Woordenboek*, p. 43, werd verondersteld dat ook *Aksel*, *Eksel*, *Azmeri*, *Akspoelle*, hetzelfde woord zouden kunnen bevatten. Dit zou beantwoorden aan Oudengels *agu*, Fries *akke* „ekster”, zodat als oorspronkelijke vorm *agnu-* zou kunnen gereconstrueerd worden ; bedoelde toponiemen zouden dan de genitief op *s* bevatten. Een afleiding van dezelfde stam *ag-* is *agastrijōn-* > *ekster*. Misschien vindt de voorgestelde etymologie van *Eksaarde* steun in het toponiem *Acsteracker* alhier.

Felt, 70.

Het veld was eertijds de open woeste vlakte buiten de akkers.

Gaver, 98, 99, 116, 198.

1571 : *inden Gavere*. Nu *de Gavers*. *Gaver* „moeras” komt in de Vlaamse toponymie zeer vaak voor.

Gheer, 11.

1571 : *ii ghemeten zaijlants den Geer*. Nu *de Geer*. Een geer is een spits toelopend terrein.

Ghent, GENT, 118.

Ghentdam, 84, 215.

1571 *an den Ghendt dam*. Nu *Gentdam*. Een dam is een verhoogde weg door moerassig terrein.

Grote heet, 204.

Cf. *Heet*.

Groten waterganc (acc.), 151.

1571 *an den Grooten waterganc*. Cf. *Watganc*.

Haesdoncwinkel, 51.

1571 *inden Haeswijnckele*. Nu *d'Hazewinkels*. Daar een familienaam *van Haesdonc* te Eksaarde blijkbaar niet voorkomt, hebben wij hier waarschijnlijk niet te doen met migratie van de gemeentenaam Haesdonk, doch veeleer met een autchooton toponiem, zoals bv. ook te Kalken en te Vrasene, dat dan hetzij de gen. van de vogelnaam *havik* (evenals in de gemeentenaam), hetzij *hase* „haas” zou bevatten. Dit laatste kan steun vinden in het Eksaardse toponiem 1571 *tHaseputkijn*.

Hage achker, 210.

1571 *inden Haechackere*. Mnl. *hage* „bosje”. Cf. 1571 *inden Haechbosch*, ook te Eksaarde.

Ham, 207.

Een ham is een landtong die uitspringt in overstromingsgebied, vooral van waterlopen. Daknam (1156 *Dackenham*) bv. ligt op een landtong die uitspringt in de Durme-meersen.

Hamers achker, 76.

Familienaam. In 1295 wordt te Lokeren *Gertrudis Hamers*, ± 1315 te Eksaarde *liberi Heyle Hamers* vermeld.

Hau, 64, 79.

1571 *inde Hau*. Nu *d'Houwe*. *Houw* „schaarhout, dat perio-

disch gehouwen wordt"; zie R. VAN PASSEN in *Med. Top. Ver. Leuven*, XXXVII, 1961, p. 121.

Heemschenscote, zie *Eemschenscoet*.

Heet, 89.

Heet „heide, schraal weiland”.

Hoefven, 62.

1571 *up de Houvene*. Oorspronkelijk was een hoeve een uitbatingseenheid, in Vlaanderen 12 bunder groot. De preciese betekenis van het toponiem is onduidelijk.

Hoghen Bousschoet (acc.), 184.

Jans strepe van der Haghe, 117.

Kercwech, Kercweech, 221, 222, 226, 235.

1571 *den Keercwech*. Een kerkweg was een pad door het veld, waarlangs men o. m. 's zondags naar de mis ging.

sKeyzers gracht, graecht, graet, 37, 83, 151, 212, 222.

1571 *sKeijsers gracht*. Genoemd naar de Eksaardse familie *de Keyser*.

Claren ghewade (ten), 45, 46.

Een gewad was, zeker in de steden in Vlaanderen, een put die als bad- en drenkplaats diende voor de paarden. Zie GYSSELING, *Toponymie van Oudenburg*, n° 585; GYSSELING, *Gent's vroegste geschiedenis*, n° 116.

Cochendonc, 43.

1571 *inde Cogghedonc, in Coggendonc*. Voor *donk*, zie *Dorendonc*. Het eerste lid is een familienaam: in 1298 wordt te Lokeren *Franke le Coghe* vermeld (RA Gent, Saint-Genois n° 983).

Conincs achker, 176.

1571 *in sConijnckx ackers*. Genoemd naar de Eksaardse familie *de Coninc*.

Corten voert (acc.), *Cortenvorde* (dat.), 52, 142, 153.

1571 *an den Corten voort, inden Corten voort brugge*. Een *voort* (datief *voorde*) was een doorwaadbare plaats in een waterloop.

Kotewinkel, 33.

Denkelijk *kot* „hut”, dus „plaats (*winkel* „hoek”) waar koten staan”.

Crebbes achker, 112.

Persoonsnaam : ± 1322 wordt *Jan Creve* vermeld te Moerbeke.

Crommerdonc, 60.

„Kromme donk” ; cf. *Dorendonc*.

sKupers achker, 159.

1571 *sCuypers ackers*. Genoemd naar de Eksaardse familie *de Cupere*.

Langhe brake, 90, 133.

1571 *ii buijndre ettijnghen de Langhe brake*. Brake „braakliggend land”.

Langhemate, Laghemate, 8, 28, 142.

1467 *inde Langhe mate*, 1571 *up de Langhemate*. In 1467 wordt te Eksaarde ook *inde Corte mate* vermeld. Gelijkaardige benamingen komen ook elders voor, bv. 1332 *zestiene linen lands ... gheheeten die Corte mate*, te Sint-Jan-in-Eremo, of 1472 *vijf hondert veertich roeden slach moers ghelegghen ter plaetsen gheheeten de Langhe mate*, te Wachtebeke. Het woord zal dus niet een nevenvorm zijn van *maad*, *meed*, zoals LINDEMANS wil (HCTD, XIX, 1945, pp. 257-271), doch hetzelfde zijn als Nl. *maat*, bij *meten*, en dus in verband staan met het afmeten van de landerijen.

Langhescoet, 9, 47, 66, 68, 96, 145.

1571 *inden Lancschoot*. „Lange schoot” ; cf. *Alschoet*.

Lede, Leede, 58, 70, 104, 162, 174.

1467 *de Leede*, 1571 *de Lee*. Een *lede* is een gegraven of gekanaliseerde waterloop. Hier de Zuidlede.

Lokerhoute, 166.

Hout „bos”, genoemd naar *Lokeren*.

tsMeyers dammekin, 149.

1571 *bij sMeyers dam*. Genoemd naar de Eksaardse familie *de Meyere*. Voor *dam*, zie *Ghentdam*.

tsMeyers strate, 30.

Mids wech, 200.

1571 *den Mitswech*. Betekenis duister.

Moerterkenne (dat.), 127.

Diminutief van het volgende.

Mortere, 57.

1571 *inde Moortels*. Nu *de Moortels*. *Moortere* „modderpoel”, uit gelijkbetekenend Rom. *mortārius* (zie *Toponymisch Woordenboek*, 717, s. v. *Mortier*), is een in Vlaanderen veelvuldig voorkomend toponiem.

Neder Dorendonc, 223.

Neder „laag”. Cf. *Dorendonc*.

Oeftdonc, 86.

1571 *inde Huefdonc*. Voor *donk*, zie *Dorendonc*. Het eerste lid is eventueel Nl. *oof* „vruchten”.

Oestgaver, 83.

„Oostelijke gaver”. Cf. *Gaver*.

Oestmersch, 180.

1571 *den Oostmeersch*. Een meers is voor hooiwinning benut alluviaal land langs een waterloop.

Ollende, 20, 137, 140, 218.

1467 *int Ollende, int Olende, int Oolende, int Oollende, int Oolhende, int Holende*. De oudste vermeldingen elders zijn : 1201 *decem boneria paludis que vocatur Onlende*, onder Vrasene ; 1201 *totum Clusegavere quod dicitur Onlent*, onder Sint-Gillis-Waas (*Toponymisch Woordenboek*, 763). In onze tekst komt het woord nog als appellatief voor : *i buunre ollends*, 218. Te reconstrueren Germ. *un-landja-* „moeras” (eigenlijk het tegenovergestelde van *land*). Te Eksaarde was het Ollende het eertijds zeer moerassig gebied langs de Zuidlede.

Ollentdam, Ollendam, Olletdam, 77, 178, 196.

1571 *an den Olentdam*. Een dam (verhoogde weg door moerassig terrein, zie *Ghentdam*) door het Ollende.

Ollentgracht, Ollengracht, 50, 74, 94.

1571 *an de Olentgracht*. Nu *d'Ollentgracht*. Een gracht langs de Ollentdam.

Oude velt, 226.

1571 *up d'Awue velt*. Cf. *Felt*.

Overloep, 61.

De concrete betekenis van dit toponiem is onbekend.

Poel, 90.

Putte (dat.), 175.

Quade leede, 70.

Kwaad „slecht”. Cf. Lede.

Raes moertere, Raes mortere, 16, 53.

1571 *inde Raesmortels*, 1574 *inde Rosmoortels*. Het eerste lid is de mansnaam *Raes, Rase*; voor het tweede, zie *Mortere*.

Rake, 17, 54, 232, 237.

1571 *inde Rake*. De betekenis van dit toponiem is niet duidelijk.

Rams strate, 72.

1571 *de Ramstrate*. Nu *Ramstraat*. Genoemd naar de Eksaardse familie *de Ram*.

Russche, 101.

1571 *ii ghemeten meersch inde Ruijsche*. Een collectief van *rusch „rus, bias”*.

Sceerpscoet, Scerpschoet, 38, 187.

1571 *inden Scheerpschoot*. „Scherpe schoot”. Cf. *Alcschoet*.

Scorvelt, Scoerre velt, 73, 87, 129.

Schore, dat in het zeekeigebied betekent „aangeslibd land, dat rijp is om ingedijkt te worden”, komt in binnen-Vlaanderen herhaaldelijk voor als naam van moerassen.

Scragheputte (dat.), 209.

1571 *an den Scraech putte*. Het eerste lid is een toponiem te Eksaarde: zie antrop. gloss., alsmede 1571 *ii r. slachbosch int Scrage, een buijndere zaijlants de Scrage*. Bij Oostmnl. *schrā*, Mnd. *schrā, schrage* „schraal, droog, dor”.

Sepe, 115.

1571 *ii r. zaijlants de Sepe*. *Zepe* is een nevenvorm van *Zijp, Zijpe*, dat, in Vlaanderen, afwateringsgracht betekent, doch, bij uitbreiding, ook de naam is van veel meersen. Cf. M. SCHÖNFELD, *Nederlandse waternamen*, Amsterdam 1955, pp. 125 en 245.

ser *Tonijs put*, 182.

LX bunre, 130.

1571 *int Sestich bundre*.

LXX bunre, 126.

1571 *int lxx buijndre*.

Smaellen buunre (dat.), 207.

Smale donch, Smale donghen, 10, 21, 49.

1571 *up Smaldongen, in Smaldonghenen*. „Smalle, kleine donk”.
Cf. *Dorendonc*.

iSomers achker, 3.

Genoemd naar de Eksaardse familie *de Somere*.

Stackart, 191.

1571 *iii gemeten meersch inden Staecaert*. Denkelijk een afleiding van *stake* „staak”, waarvan *Staaekte* (onder *Lokeren*) een collectief is.

Tuee ghemete, 217.

Veereeken (dat.), 162.

1571 *de Veerheecke, de Veerecke*. Germ. *ferhō* „steeneik” (zie *Toponymisch Woordenboek* p. 353 s. v. *Feret*).

Veerisvelt, Veeijs velt, Verrijs velt, 85, 128, 226.

De betekenis van het eerste lid is duister. Cf. antrop. gloss.

Verimmen achker, 118.

„Akker van vrouw *Imme*”.

Voshole, 2, 137, 181.

1571 *up de Voshole*. Nu *de Voshole*. „*Vossenhol*”.

Waterganc, Waterganch, Watergang, Waterghang, 10, 79, 150, 231.

1571 *an den Waterganc*. Nu *de Watergang*. Een *watergang* is een *gracht*.

Waterscoet, 13, 41, 93, 148.

1571 *inden Waterschoot*. Cf. *Alcschoet*.

Wedaghe, 27, 31, 80, 117.

1571 *inde Weehage*. Nu *de Weehage*. Cf. *Toponymisch Woordenboek* 1072 : 1187 *Widehaga*. Het eerste lid is Germ. *widu* „bos”; een *hage* was een klein bosje.

Wetervelt, 102, 103.

1571 *te Wetervelde*. Het eerste lid is duister.

Winkel, 26.

1571 *de Wijnckels*. *Winkel* „hoek”.

Wolfs hoech, 24, 25.

1571 *inden Wulfhouc*. Diernaam *wolf*.

Wouters achker, 211.

ANTROPONYMISCH GLOSSARIUM

Achte, zie *Goye*.

Vrouwennaam *Agatha*.

Alyden sone (*Willem*), 225.

Vrouwennaam *Adelide* < *Apalhaidi*.

Alise, *Lise*, zie *Gracht*, *Poertere*, *Stortewaghen*.

Een romanisatie van de Germ. vrouwennaam *Apalhaidi*.

Voor de identificatie, zie *Stortewaghen*.

Alst (*Jan van*), 12, 13, 41, 93, 95, 195.

Cf. 1366 *Mergriete Jans dochter van Aelst*. Stadsnaam Aalst.

Amman (*Jan de*), 169, 170, 208, 210.

Amman, een lager ambtenaar, in hoofdzaak gevangenisbewaarder.

Arnoud, zie *Bonne*.

Arnouds (*Gillis Jan — sons sone*), 201, 234.

Cf. 1401 *Jan Aernouts* te Lokeren, 1571 *Pieter Arents*.

Backere, gen. *Backers*, *tBackers* (*Boydijn*, *Boydin de*), 6, 62, 96, 200; (*Gillis de*), 6; (*Jan de*, *Jan Boydiins —s sone*), 200; (*Pieter Jacobs sone t—s*), 124; (*Willem de*, *Willem Jans —s sone*), 33, 101, 194.

„Bakker”.

Bate, zie *Roete*, *Vivere*.

Denkelijk ook hier vrouwennaam *Beatrix*; zie K. ROELANDTS (en P. J. MEERTENS), *Nederlandse familienamen in historisch perspectief*, Leuven 1951, p. 16.

Beatris, *Beatrise*, zie *Damme*, *Ghisels sone*, *Gracht*, *Haghe*, *Hecke*, *Cupere*, *Onghenade*, *Zoetijns*, *Waelvelde*, *Westerling*, *Wevere*, *Wolputte*.

Vrouwennaam *Beatrix*. Hypocoristicum *Trise*, zie *Westerling*. Cf. *Bate*.

Beere (Jan de), 145, 207.

„Beer”.

Berghe (Boydijn van den), 8, 28.

Zeer verbreid toponiem, hier denkelijk *ten Berge* te Lokeren.

Bette, zie *Lisebette*.

Blondeel (Willem), 43.

Romaans diminutief *Blondel* „de blonde”.

Boescote (Jan Pieter sone van — die men heet de Wevere), 224 ; (zijn broeder *Gillis*), 224.

Cf. 1295 *Boidin de Bochscoete* te Sinaai, ± 1315 *Arnoldus de Boechscoete* te Lokeren, ± 1380 *liberi Jac. van Boescoete*. Boeschote te Daknam.

Boydiin, Boydijn, Boydin, Boyden, Boydivin, dat. *Boydine*, zie *Backere, Berghe, Bonne, Brusele, Damme, der Kinder, Diederix, Dorenslaer, Eebijn, Ghisels sone, Keyser, Kerc-hove, Clerc, Coman, Conincslaer, Niewenhuus, Ram, Zamen, Smet, Visschere, Wevere*.

Mansnaam Germ. *Baldwini*. In sommige andere Eksaardse bronnen is de gewone vorm *Boudin*.

Boc, Boch, gen. *Box (Gillis de)*, 30 ; (*Jan de*), 80 ; (*Pieter de*), 226 ; (*Willem de*), 14, 73, 92.

„Bok”. In sommige andere Eksaardse bronnen is *Buc* de gewone vorm.

Bonne, gen. *Bons (Boydiin)*, 98, 99, 142 ; (*Gillis, Gillis Jan Arnoud —s sone*), 26, 72 ; (*Kateline Boydin —s dochter*), 234 ; (*Lisebette Jan —s wijf*), 98 ; (*Magriete Boydin —s weduwe, = Griele —s?*), 87, 114, 171 ; (*Symoen, Monijn*), 177, 222.

Mnl. *bonne* „stop op een vat”, ook in erotische zin gebruikt.

Botellaer (Jan), 228 ; (zijn vrouw *Magriete*), 228.

Gemeente Bottelare.

Boxslaer (Claijs van), 24, 102.

Bokslaar te Lokeren.

Brande (Jan van den), 42, 76, 148, 165 ; (*Zoete, Zoetijn Jans wijf van den*), 189, 216.

Misschien Brand te Oostakker.

Brughe (Heille van), 107, 171 ; (*Jan van*), 107.

Cf. ± 1315 *Johannes et Heyla liberi Marie de Ponte* te Sinaai, ± 1380 *Jan van der Brughen*. „Brug”.

Brusele (Boydijn van), 27 ; (*Gillis van*), 218 ; (*Magriete de weduwe Gillis van*), 126, 130.

Stadsnaam Brussel.

(*Busteel*), zie *Steel*.

Dale (Dideric uten), 31.

Damme (Beatrise van den), 112 ; (*Boydijn van den*), 81 ; (*Gillis van den* — en vrouw *Lisebette*), 237 ; (*Heine van den*, = *Heynne Steels sone*), 36, 46, 173 ; (*Jan Steels sone van den*), 36 ; (*Lauwerens, Laurens, Lauwer van den, Lauwerens Heinrix sone van den*), 1, 9, 44, 47, 66, 75, 76, 81, 119, 153, 157, 233 ; (*Lisebette Magrieten dochter van den*), 233 ; (*Magriete van den*), 188, 189 ; (*Pieter Steels sone*), 45, 46 ; (*Willem van den*), 1, 44, 45, 119, 153, 157, 173 ; (zijn zusters *Kateline* en *Marie*), 119, 157.

Er waren verschillende dammen te Eksaarde, inz. de Gentsdam en de Ollentdam. Naast of in combinatie met de familienaam *van den Damme* is de familienaam *Steels (sone)* opgekomen (zie boven *Heynne* en *Pieter Steels sone*), naar een speciaal in deze familie voorkomende voornaam *Steel* = *Busteel*, ten einde naamgenoten te onderscheiden. Cf. ± 1315 *uxor Busteels de Damme*, ± 1322 *Busteel van den Damme*, 1366 *Jan Steels zone van den Damme*, *Jan Kathelinen zone van den Damme*, *Kathelne Jan Steels dochter*, *Kathelne Roelins dochter van den Damme*, *Heinric Steels van den Damme*, *Heinric Mechiels zone van den Damme*, alsmede 1366 te Lokeren *Steel Roelins zone*. Cf. *Steel*.

Daneel, zie *Meyhere, Stortewaghen*.

Daniel.

der Kinder (Boydiin, Boydijn Gillis sone), 2, 37, 56, 78, 212 ; (*Jan*), 205, 223.

Het is niet zonder meer duidelijk, hoe men zich het ontstaan van deze familienaam dient in te denken.

Desselberghe (Jans dochtere van), 143 ; (*Willem van*), 143. Gemeente Destelbergen.

Dideric, zie *Dale*.

Diederix sone (Boydiin), 53.

Cf. 1467 *Amelberghe Diericx*, 1571 *Lijsbette Diericx*. Blijkbaar is deze familienaam ontstaan binnen de familie *van Dorenslaer*. Cf. hierna *Pieter Boydins sone van Dorenslaer*, alsmede \pm 1322 *Diederix kinder van Dorenslaer*, *Jans kinder ser Diederix zoens*, 1366 *ser Diederix kindere van Dorenslaer*, *Jans kindere ser Diederix*.

Dorenslaer (Jan van), 33, 113, 116, 145, 149 ; (*Livin van*), 181 ; (*Pieter Boydins sone van*), 116, 149.

Cf. 1295 *Simon de Doerensclar*, \pm 1315 *liberi Heyle de Dorenslaer*, \pm 1322 *Alise Pieters dochter van Dorenslaer*. Doorselaar te Eksaarde. Cf. *Diederix sone en Langhe Pieter*.

Dronghene (Ghertrude van), 237.

Gemeente Drongen. Denkelijk bewoonde deze familie het Drongengoed te Eksaarde (zie top. gloss.).

Duuch (Willem), 51.

Misschien bij Oudengels *dūce* (nu *duck*) „eend”.

Eebijn, dat. *Eebine, Eebbine (Boydin)*, 10 ; (*Jan*), 49, 95, 151, 212.

Misschien uit de voornaam *Abin* (zie M. GYSSELING en A. VERHULST, *Het oudste goederenregister van de Sint-Baafsabdij te Gent*, p. 191).

Eeken, Eken (Willem van der), 195.

Veelvuldig voorkomend toponiem („eik”) ; hier *ter Eken* te Lochristi?

Eye (Jan), 112.

Denkelijk voornaam *Ajo*. Cf. \pm 1212 *Hannekin Aie* te Evergem (GYSSELING en VERHULST, *op. cit.*, p. 191).

Elsslaer, Helsslaer (Pieter van), 168, 172.

Elslaar te Wichelen.

Ende (Michiel van den), 193.

Ten Ende te Wetteren?

Everghem, Evergheem (Jan van), 115, 137 ; (*Willem van*), 35.

Evergem te Daknam (migratie van de gemeentenaam Evergem?)

Florens, zie *Mulart*.

Gavere (Lisebette Willems weduwe van den), 114.

De Gaver te Eksaarde.

Gheete, Ghete, zie *Walle*.

Gertrude? Margareta?

Ghent (Jan van), 43.

Van deze familienaam is er geen spoor te Eksaarde.

Ghertrude, zie *Dronghene, Cupere, Rike, Smet, Zomere, Voghelsang*.

Gertruden sone, Ghertruden sone (Pieter), 230 ; (*Willem*), 78.

Gillis, zie *Arnouds, Backere, Boescote, Boc, Bonne, Brusele, Damme, der Kinder, Haghe, Kersgavere, Clerc, Coelman, Michiels sone, Moelnere, Overberg, Ram, Roelijns sone, Roeslaer, Scheppere, Schere, Scraghe, Stacte, Vivere, Vlughe, Vos, Waelvelde, Wapenarde, Westerling, Wetervelde*.

Egidius.

Gillis (Meere), 224 ; (haar dochter *Calle*), 224.

Ghisel, zie *Hecke*.

Denkelijk hypocoristicum voor *Giselin*. Cf. ± 1322 *Giselins kindre van den Hecke*.

Ghisels sone resp. *Ghisels dochter (Boydiin, Boydivin)*, 62, 80, 87, 88 ; (*Beatrise Boydin*), 99, 109 ; (*Kateline*), 62, 73 ; (*Pieter Boydijn*), 109.

Ghoessijn, zie *Wolputte*.

**Goye*, gen. *Goys* (*Pieter* —s *wijf* en haar zuster *Achte*), 40.

Cf. ± 1380 *de kinder Willem Goyes*. Betekenis duister.

Gracht, Graecht, Graect (*Beatrix Willems dochter van der* — oft *Moermeers*), 86 ; (*Jan van der*), 194, 197 ; (zijn moeien *Alise* en *Lisebette*), 197 ; (*Martijn van der*), 57, 65, 128, 151, 210 ; (zijn vrouw *Lisebette*), 57.

Zeer verbreed toponiem.

Griele, zie *Magriete*.

Haghe (*Beatrix van der*), 217 ; (*Gillis van der*), 215 ; (*Heinric van der*), 84 ; (*Coppin, Jacob van der*), 15, 165, 167 ; (*Jan van der*), 34, 50, 217 ; (*Michiel van der*), 35.

Ter Hage is denkelijk een toponiem te Eksaarde zelf ; cf. top. gloss. s. v. *Hage achker*.

Halling, 58.

Cf. ± 1380 *Mergriete Hellins*. Cf. ± 1240 *Hugo Hallinc* te Oostakker (GYSSELING en VERHULST, *op. cit.*, p. 204). Mnl. *hallinc* „halve penning”.

Hane (*Pieter de*), 105, 142.

„Haan”.

Hannijn, zie *Jan*.

Hase, gen. *tsAsen* (*Heinne de*), 60, 124 ; (*Willem de*), 225.

Cf. 1366 *Heinric de Hase*. „Haas”.

Heede, Heet (*Heinric van den*), 190 ; (*Jan van der*), 1, 44, 55, 137, 157, 173.

Zie top. gloss. s. v. *Heet*.

Heemschenscoete (*Pieter van den*), 121.

Cf. ± 1322 *Mergrieten kindre van Nemsinen scoete* te Lokeren, *Gielis kindre van den Nemsene scoete* te Eksaarde, 1366 *Pieter van den Nemsene scoete*, *Lisbette Gillis dochter van den Nemsinen scoete*. Toponiem te Eksaarde : cf. top. gloss. s. v. *Eemschenscoet*.

Heille, zie *Brughe*.

Heine, Heinne, Heynne, Heinric, zie *Damme, Haghe, Hase, Heede, Jaghere, Maerscalc, Vernadelen, Wapenarde*.

Voor de identificatie, zie *Damme, Hase, Jaghere*.

Hecke (*Beatrise van den*), 177, 226 ; (*Ghisel van den*), 109 ;
 (*Kateline van den*), 211 ; (*Pieter van den*), 69, 150, 162.
 Zeer verbreid toponiem.

Helslaer, zie *Elsslaer*.

Herbrughen (*Michiel van der*), 79.

Ter Heerbrugge te Lokeren.

Home, *Hoeme*, *Hoemme*, *Homme* (*Jan van*), 117, 153, 159,
 160, 176, 195, 206, 218 ; (zijn zwagerin *Lisebette*), 159.
 Hoom te Heldergem.

Ymmensone, gen. *Immensons* (*Jan Michiels*, *Jan Michiels*
sone —s), 48, 67.

Cf. 1295 *Raso filius Imme* te Lokeren. Vrouwennaam *Imma*.

Jacob, *Coppin*, *Coppijn*, zie *Backere*, *Haghe*, *Maddijns*,
Maerscalc, *Onghenade*, *Oye*, *Zomere*, *Vorde*, *Vossart*,
Walle, *Wevere*.

Voor de identificatie, zie *Zomere*, *Vossart*.

Jaghere (*Heine*, *Heinne*, *Heinric de*), 96, 118, 228 ; (*Rase*),
 90, 118.

„Jager”. Blijkbaar een aftakking van de familie *Onghenade*,
 daar hun zuster *Kateline* de dochter van *Michiel Onghenade*
 genoemd wordt.

Jan, *Hannijn*, zie *Alst*, *Amman*, *Arnouds*, *Backere*, *Beere*,
Boescote, *Boc*, *Bonne*, *Botellaer*, *Brande*, *Brughe*, *Damme*,
der Kinder, *Desselberghe*, *Dorenslaer*, *Eebijn*, *Eye*, *Ever-*
ghem, *Gracht*, *Haghe*, *Heet*, *Hoeme*, *Immensone*, *Keyser*,
Kempenere, *Kerchove*, *Kerstiaen*, *Clerc*, *Costere*, *Couden-*
berghe, *Cupere*, *Langhe Pieter*, *Linde*, *Linen sone*, *Maech-*
lems, *Maerscalc*, *Meeren sone*, *Meester*, *Meyhere*, *Minnen-*
bode, *Mins sone*, *Moelnere*, *Moenijns sone*, *Moerman*,
Moye, *Mulart*, *Niewenhuus*, *Nijs*, *Parijs*, *Putte*, *Ram*,
Rasenghem, *Rovere*, *Scalkijn*, *Scraghe*, *ser Woytijns*,
Smet, *Zoetijns*, *Zomere*, *Stercman*, *Stortewaghen*, *Verna-*
delen, *Verrisvelde*, *Vivere*, *Vlughe*, *Voghelsang*, *Volre*,
Vorde, *Vos*, *Vossart*, *Waelvelde*, *Walle*, *Westerling*,

*Wetervelde, Wevere, Wielmakere, Wildernessen, Witte
Boydijns, Woylin.*

Voor *Hannijn*, zie s. v. *Meeren sone*.

Kateline, Calle, zie *Bonne, Damme, Gillis, Ghisels sone,
Hecke, Kempenere, Clerc, Coelman, Cupere, Maechlems,
Mulart, Oedevelde, Onghenade, Rode, Zomere, Vivere,
Voghelsang, Volre, Vonderlaerds, Waelvelde, Walé, Weter-
velde, Wevere, Wildernessen.*

Voor de identificatie, zie *Cupere*.

Keyser, gen. *tKeyzers (Boyden, Boydin de)*, 35, 37, 205 ;
(*Jan de*), 93 ; (*Marie en Magriete t—s*), 13.

Kempenere (Jan de), 169 ; (zijn vrouw *Kateline*), 169.
„*Kempenaar*”.

Kerchove (Boydin van den), 194 ; (*Jan van den*), 26, 27.

Kersgavere (Pieter van — Gillis sone), 209.

Nog niet geïdentificeerd toponiem.

Kerstiaen, dat. *Kerstiane (Jan)*, 226.

Cf. 1366 *Jan Kerstiaens sone*. Lat. mansnaam *Christianus*.

Claijs, zie *Boxslaer, Smet*.

Nicholaus.

Clare, zie *Roeskine*.

Lat. vrouwennaam *Clāra*.

Clemme, zie *Visschere*.

Lat. vrouwennaam *Clementia*.

Clerc, gen. *Clersx, tsClersx (Gillis de)*, 22, 69 ; (*Jan de, Jan
Boydin —sx sone*), 125, 196, 200 ; (*Kateline ts—sx*),
160 ; (*Symoēn de*), 125 ; (*Wouter de*), 59.

Mnl. *clerc* „clericus, schepenklerk”.

Coelman, dat. *Coelmanne*, gen. *Coelmans (Gillis)*, 130 ;
(*Kateline*), 75.

Cf. ± 1220 *Teodericus Coleman* te Sinaai (GYSELING en
VERHULST, *op. cit.*, p. 198), 1298 *Gillis Coleman* ib. (RA Gent,
Saint-Genois n° 983), 1305 *Gillis Coelman* ib. (A. C. F. KOCH,
Een onderzoek naar de gedragingen van een lagen rechterlijken

- ambtenaar in het graafschap Vlaanderen, in Hand. Kon. Comm. Gesch., CXII, 1947, p. 134). Denkelijk hypooristicum bij Cole < Nicholaus (cf. Hugeman etc.), zoniet Mnl. coleman „kolenbrander”.*
- Koch (Meeus de), 82 ; (zijn vrouw Lisebette), 82.*
Cf. 1295 *Johannes dictus Koc* te Lokeren. „Kok”.
- Coman (Boydin de), 181.*
Mnl. *coman* „koopman”.
- Conincslaer (Boydijn van), 58, 174.*
Conincslaer te Sinaai.
- Coppijn, zie Jacob.*
- Costere (Jan de), 215.*
„Koster”.
- Coudenberghe (Jan van), 238.*
Koudenberghe, plaatsnaam te Mere, te Sint-Blasius-Boekel, te Viane, enz.
- Cupere, gen. Cupers (Bette —s, Bette Willem —s, Lisebette Willems —s dochter), 117, 153, 160, 175, 176, 183, 218, 219, 227 ; (haar dochter Beatrise), 153 ; (Ghertrude —s, Ghertrude filia Jans —s), 97, 128 ; (Jan de), 63, 117, 170, 176, 213, 218, 219 ; (Kateline, Calle —s, Kateline Zoeten dochter —s), 39, 94, 184, 213 ; (Meere —s), 175, 176, 183, 227 ; (Michiel de), 128, 129, 134 ; (Pieter de), 18, 22, 52, 94 ; (Symoen de), 184, 213, 214 ; (Willem de), 19, 22.*
Mnl. *cupere* „kuiper”.
- Langhe Pieter(e), gen. Langhe Pieters (— van Dorenslaer), 1, 16, 17, 20, 21 ; (Jan —s sone), 105.*
Cf. ± 1380 *Cateline f. Jan Lancpieters*. Zie ook *Dorenslaer*.
- Lauwerens, Laurens, Lauwer(s?), zie Damme, Leeden, Maerscalc, Onghenade.*
Lat. mansnaam *Laurentius*.
- Lauwerens, dat. Lauwerense (Willem), 51.*
- Leeden (Lauwerens van der), 144 ; (Magriete van der), 53, 54 ; (Pieter van der), 54.*
De Lede of Zuidlede, cf. top. gloss.

Lye, zie *Noees*.

Vrouwennaam *Lie* < *Alie* < *Adelide* < *Apalhaidi*.

Linde, *Linden* (*Jan van der*), 122 ; (*Lisebette van der*), 147.

Zeer verbreid toponiem. Hier denkelijk ter Linden te Lokeren.

Linen sone (*Jan*), 152, 229.

Vrouwennaam *Line*, denkelijk uit *Aline* < *Apalina*.

Lise, zie *Alise*.

Lisebette, *Bette*, zie *Bonne*, *Damme*, *Gavere*, *Gracht*, *Hoeme*, *Koch*, *Cupere*, *Linde*, *Maerscalc*, *Moermeers*, *Oedevelde*, *Paeldijns*, *Pauwels*, *Rovere*, *Smet*, *Zomere*, *Stortewaghen*, *Vivere*, *Volre*, *Vossart*, *Westerling*.

Voor de identificatie, zie *Cupere*.

Livin, zie *Dorenslaer*.

Lombart (*Willem de*), 77.

Mnl. *lombart* „geldhandelaar”; oorspronkelijk iemand uit Lombardije.

Maechlems (*Kateline Jan*), 200.

Cf. 1295 *liberi Marie Maglems* te Lokeren. Mansnaam *Maghelm*.

Maddijns (*Jacob*), 98.

Misschien te vergelijken met de Onl. vrouwennaam *Methdin*, bij de stam *map*.

Madere (*Pieter de*), 61, 158, 208.

Mnl. *madere* „maaiër”.

Maerscalc, *Marscalc* (*Heine de*), 216, 220 ; (*Jan de*), 147 ; (zijn zuster *Lisebette*), 147 ; (*Jan de* — *Jacobs sone*), 122 ; (*Jan de* — *Lauwerens sone*), 122.

Mnl. *maerscalc* „hoefsmid”.

Maes, zie *Oedevelde*.

Uit *Thomas*.

Maes (*Wouter*), 146, 185.

Denkelijk een aftakking van de familie van *Oedevelde*.

Magriete, *Griete*, 111 ; zie *Bonne*, *Botellaer*, *Brusele*,

Damme, Keyser, Leeden, Pau, Roete, Zomere, Visschere, Westerling, Wevere, Wolputte.

Margareta.

Marie, zie Damme, Keyser, ser Robbrecht.

Cf. *Meere.*

Martijn, 171, 231 ; zie Gracht.

Meere, zie Gillis, Cupere, Suttere.

Denkelijk uit *Maria.*

Meeren sone (Jan, Hannijn), 155, 156.

Cf. ± 1380 *Willem Meeren zone. Zie Meere.*

Meester, gen. Meesters (Jan [de]), 123.

Meyhere, gen. sMeyers, tsMeyers, sMeyres, Meyheres (Daneel de), 190 ; (Jan de, Jan de — van Smettelede), 12, 44, 57, 119, 121, 190, 204 ; (Symoen de), 12, 190, 204.

Meier, domaniale beheerder van een heerlijkheid.

metten Scapen (Willem), 20.

Meeus, zie Koch.

Uit *Bartholomeus.*

Michiel, zie Ende, Haghe, Herbrughen, Immensone, Cupere, Onghenade, Zomere, Vernadelen, Vivere, Vorde, Witte Boydijns.

Michael.

Michiels sone (Gillis), 38, 199, 202.

Minnenbode, dat. Minnenboden (Jan), 110.

Cf. 1571 *Gillis Minnebo.* „Persoon die een liefdeboodschap overbrengt”.

Mins sone (Jan), 72.

Cf. ± 1380 *Jan Miis sone, liberi Jan Miis, Mergriete f. Andries Miis soens.* Genitief van de familienaam *Minne*, waarvan vroege vermeldingen zijn : ± 1212 *Woutre Minne* en ± 1230 *Willelmus Minne* te Oostakker (GYSSELING en VERHULST, *op cit.*, p. 212), 1280 *Heinric Minne* te Gent (rekening van Gent), 1290 *Boid Minne* en 1298 *Mon Minne* te Calais (GYSSELING en BOUGARD, *L'onomastique calaisienne à la fin du 13e siècle*, p. 55). Ook in afleidingen, bv. ± 1220 *Errenboit Minnart* te Knesselare (GYSSE-

LING en VERHULST, *op. cit.*, p. 99), en in samenstellingen, bv. ± 1250 *Arnoudekin Stillemins filius* te Kadzand (*ib.* p. 220), 1294 *Willelmus Witteminne* te Calais, 1295 *Belia filia Ermentrudis Goedemins* te Wetteren, 1293 *Jan Minneman* te Gent. Het woord treedt ook op in toponiemen. Totnogtoe zijn bekend : 1322 *ter Minnen brugge* en 1338 *de Minnemersch*, 1353 *ter Minnen mersch* te Gent, 1363 *in der Minnen watre* (nu het Minnewater) en 1331 *toter Minnen brughe* te Brugge, 1324 *toter Minnebrugghen* te Sluis, 1341 *van der Minnen brugghen* te Hulst, 1330 *de Minsbrugghen* te Zarlardinghe, 1426 *in den Mins mersch* te Overboelare, 1399 *in der Minnen strate* te Damme, verder nog een *Minnebrug* te Damme en te Ieper en een *Minnepit* te Aardenburg (GYSSSELING, *Gent's vroegste geschiedenis*, p. 61). De toponiemen wijzen duidelijk op Mnl. *minne* „watergeest” (nog in *meermin*), dat, fonetisch beïnvloed door *minnen* en *minne* „zoogster”, teruggaat op Germ. *mannja*- „watergeest”, een afleiding van *man*. Ook de familienaam *Witteminne* roept het beeld van deze watergeesten op. Oorspronkelijk was het woord onzijdig; *Minsbrugghen* en *Mins mersch* bevatten de genitief hiervan. In de familienamen *Mins* en *Goedemins* daarentegen is de genitief op -s secundair. Verder materiaal, met onjuiste etymologie, bij R. HAESERIJN, *De toenaam Minne*, in *Med. Ver. Naamk. Leuven*, 30, 1954, pp. 187-192.

Moelnere (*Gillis de*), 71 ; (*Jan de*), 146.

„Molenaar”.

Moenijns sone (*Jan*), 178.

Zie *Monijn*.

Moerart (*Wouter*), 110.

Afleiding van *moer* „terrein voor turfontginning”; cf. *Bekaert*, *Broekaert*, enz.

Moerman (*Jan*), 141 ; (*Willem*), 138.

Samenstelling met hetzelfde *moer*.

Moermeers (*Beatris Willems dochter van der Gracht oft*), 86 ; (*Lisebette*), 86.

Moermeers „turfmeers”.

Monijn, zie *Symoën*.

- Moye*, gen. *sMoyen* (*Jan de*, = *de moye Jan*), 134, 187 ;
(*Kateline Willem tsUalen dochter Symoens s—n wijf*), 95.
Mnl. mooi „mooi, keurig”.
- Mulart*, dat. *Mularde*, gen. *Mulards* (*Florens*), 220 ; (*Jan — van Ghavere*), 190 ; (*Kateline Jan —s wijf*), 192.
Bijnaam van de heren van Eksaarde, die een aftakking waren van de heren van Gavere. Cf. ± (1225-30) *Giselin, Heinric* en *Willem Mulart* te Oostakker (GYSSELING en VERHULST, *op. cit.*, p. 213), 1282 *Johannes Mulard* te Calais. „Iemand die zo koppig is als een muilezel” : zie GYSSELING en BOUGARD, *op. cit.*, p. 56.
- Nayere* (*Symoen de*), 132, 133.
„Naaier”.
- Niewenhuus* (*Boydin van den*), 30, 154 ; (*Jan van den*), 42.
Nog niet gelocaliseerd toponiem.
- Nijs*, zie *Waelvelde*.
Uit *Denijs* < *Dionysius*.
- Nijs* (*Jan*), 167.
- Noees*, gen., (*Lye*), 22.
Cf. ± 1380 *Jan Noen, Mergriete Jan Noen wijf, Mergriete Noes*. Etymologie duister.
- Oedevelde* (*Kateline Maes dochter van*), 121, 146 ; (*Lisebette Maes dochter van*), 121.
Oudeveld te Zaffelare. Zie ook *Maes*.
- Onghenade*, dat. *Onghenaden*, gen. *Onghenaeds* (*Beatris —s, Beatris Pieter —s*), 50, 157 ; (*Jacob*), 83 ; (*Kateline Michiels —s dochter*), 90 ; (*Lauwerens*), 83, 119, 121, 157, 221 ; (*Michiel*), 74 ; (*Pieter*), 74, 77, 221, 226.
Cf. ± 1322 *Heinric, Jan* en *Jacob Onghenade*, 1467 en 1571 *Jan Onghena*. Toenaam voor een ongenadig mens. Zie ook *Jaghere*.
- Overberg* (*Gillis van*), 91.
Nog niet gelocaliseerd toponiem.
- Oye* (*Jacob van*), 209 ; (*Pieter van*), 209.
Ooie is een zeer verbreid toponiem.

Paeldijns, gen., (*Lisebette Pieter*), 124.

Cf. 1295 *Woutre Paldinc* te Lokeren, ± 1380 *Pieter Paeldinc*, *Clemencie f. Pieter Paeldinx*. Mnl. *paeldinc* „paling”.

Parijs, gen., (*Zoetijn Jan — dochter*), 185.

Cf. ± 1315 *Johannes Parin* te Lokeren. Etymologie duister.

Pau, gen. s*Paus* (*Magriete Willems s—s wijf*), 68.

Cf. ± 1322 *Arnout de Paeu*, 1366 *Willem de Pau*. « *Pauw* ».

Pauwels, zie *Walraven*.

Paulus.

Pauwels (*Lisebette*), 155.

Pieter, zie *Backere*, *Boescote*, *Boc*, *Damme*, *Dorenslaer*, *Els-slaer*, *Gertruden sone*, *Ghisels sone*, *Goye*, *Hane*, *Heem-schenscoete*, *Hecke*, *Kersgavere*, *Cupere*, *Langhe Pieter*, *Leeden*, *Madere*, *Onghenade*, *Oye*, *Paeldijns*, *ser Woytijns*, *Stortewaghen*, *Stropere*, *Vos*, *Vossart*, *Waelvelde*, *Walle*, *Wetervelde*, *Wevere*.

Poertere, gen. s*Poerters*, *Porters* (*Alise s—s*), 65 ; (*Willem [de]*), 180.

Cf. ± 1322 *Alise Poerters*, 1366 *Jan de Poertere*. Mnl. *portere* „portier, poortwachter”. Cf. GYSSELING en BOUGARD, *L'onomas-tique calaisienne*, p. 63.

Putte (*Jan van den*), 95.

Ram, gen. *Rams* (*Boidijn [de]*), 220 ; (*Gillis de*), 220 ;

(*Jan de*), 220, 232.

„*Ram*”.

Rase, zie *Jaghere*, *Zomere*, *Stortewaghen*.

Germ. mansnaam *Rādīso*.

Rasenghem (*Jan van*), 121.

Gemeente Ressegem.

Rike (*Willem de*), 229 ; (zijn vrouw *Ghertrude*), 229.

Rode (*Kateline van den*), 126.

Zeer verbreid toponiem.

Roelijn, zie *Zomere, Vivere, Wetervelde*.

Waarschijnlijk hypocoristicum bij *Rödolf* (cf. GYSSELING en VERHULST, *op. cit.*, p. 217), hoewel te Kortrijk *Roel* voor *Roeland* stond (F. DEBRABANDERE, *Kortrijkse persoonsnamen omstreeks 1400*).

Roelijns sone (*Gillis*), 135.

Roeskine (*Clare van den*), 170.

Denkelijk *ten Rosekine*, huisnaam te Gent.

Roeslaer (*Gillis*), 104.

Cf. ± 1380 *Gillis van Roeselaer*. Roeselaar te Lochristi.

Roete, gen. *Roets* (*Bate —s*), 133 ; (*Magriete —s*), 133.

Cf. 1366 *Willem Roete*. Vgl. ± 1212 *Rote Slabbe* te Desteldonk (GYSSELING en VERHULST, *op. cit.*, 217). Denkelijk hypocoristicum bij *Roetaard* (Germ. *Hröthhard*).

Rovere, gen. *Rovers* (*Lisebette Jan —s dochter*), 232.

Cf. ± 1380 *Arnoud* en *Jan de Rovere*. Mnl. *rovere* 1° „rover”, 2° „jager die jongen van dieren steelt”.

Zamen (*Boydin de*), 43.

Cf. 1295 *uxor Boidini Samans* te Lokeren ; eind 13^e *Willem de Samen*, meier van Sinaai (Koch, *Onderzoek*) ; 1309 *Jan Same*, leenman van de graaf te Lokeren (RA Gent, oork. Nieuwenbosse) ; 1571 *Anthonis Zaman*. Denkelijk uit *saet-man*.

Scalkijn (*Jan*), 163, 206.

Bij *Godescalc*.

Scheppere (*Gillis de*), 193.

Mnl. *scheppere* „kleermaker”.

Schere (*Gillis de*), 9.

Cf. ± 1380 *Gillis de Sceere*. Mnl. *scheerre* „scheerder : laken-scheerder”.

Scraghe (*Gillis van der*), 173 ; (*Jan van der*), 10, 49, 113.

Toponiem te Eksaarde ; zie top. gloss.

Scutere (*Willem de*), 111.

Cf. ± 1380 *Jan de Scuttre*, *Mergriete Scutters*. Mnl. *schutters*, een gemeentelijk ambtenaar die loslopend vee schut, d. i. in een schut opsluit. In 1571 wordt te Eksaarde vermeld : II^c LXXX r. *ettiingen genaemt het Schut*.

Zeghere, zie *ser Woytjins, Smet, Stortewaghen*.

Seghers (Zote), 229.

ser Robbrecht (Marie), 143.

Mnl. *ser* < *sheren* „van heer ...” ter aanduiding van de afstamming. *Robbrecht* < Germ. *Hröthberht*.

ser Woytjins (Jan Zeghers sone —, = Jan Zeghers sone, Jan ser Seghers sone), 1, 7, 44, 64, 121, 140, 157; (zijn zoon: *Jan Jans sone ser Seghers*), 140, 236; (*Pieter Jans Jans sone —, Pieter Jans sone —*), 32, 198, 199, 202.

Woitin is een hypocoristicum van *Woutre* < *Waldhari*. Het vroegst bekende lid van dit geslacht was *Walterus de Overmere*, in 1295 vermeld onder Eksaarde en Lokeren; in 1326 is hij, ditmaal onder de naam *Woytinus de Overmeere*, een cijns verschuldigd te Lochristi (RA Gent, Sint-Baafs, K 1435). Blijkens zijn toenaam was hij zelf of een voorouder afkomstig uit Overmere. Zijn zonen heten ± 1322 *Jan van Overmerre* of *Jan ser Woytjins zone, Seghere van Overmerre* en *Jacob ser Woytjins zone van Overmeerre*. Jan, zoon van Zeger, heet omstreeks het midden van de 14^e eeuw in het hiervoor uitgegeven register *Jan Zeghers sone ser Woytjins, Jan Zeghers sone of Jan ser Seghers sone*; een familie-lid heet *Pieter Jans sone ser Woytjins*. In 1366 treft men aan: *Pieter ser Woutins Jans zone* of *Pieter Jan ser Woytjins zone van Dorenslaer* en *Jan Zeghers zone ser Woutins*. Omstreeks 1380 is, naast *ser Woytins*, de ontronde vorm *ser Weytins* reeds zeer gebruikelijk (bv. *Pieter f. Jan ser Weytins*); de familienaam is alsdan reeds vast geworden. Voor verdere genealogische gegevens raadplege men: CH. SERWEYTENS DE MERCOX, *Généalogie Serweytens de Mercx*, in: *Tablettes des Flandres*, Brugge 1960, pp. 183-240.

Symoens, Monijn, zie *Bonne, Clerc, Cupere, Meyhere, Moye, Nayere, Zoetjins*.

Symoens sone (Wouter), 79, 115.

Smet, gen. *Smeds (Boydijn de)*, 85, 158; (zijn zuster *Lisebette*), 85; (*Jan de*), 182; (*Claijs de*), 5, 7, 36, 47, 66; (zijn zuster *Ghertrude*), 5; (*Michiel Zeghers —s sone*), 152; (*Willem de*), 23, 134, 182.

Mnl. *smet* „smid”.

Smettelede, zie *Meyhere*.

Zoetijn, *Zoete*, *Zote*, zie *Brande*, *Cupere*, *Parijs*, *Seghers*, *Stortewaghen*.

Hoogstwaarschijnlijk *Avesoete*.

Zoetijns (*Symoen Jan*), 111; (zijn vrouw *Beatrise*), 111.

Zomere, gen. *Zomers*, *Somers*, *tSomers* (*Jacob Roelijns —s sone*, *Coppijn Roelijns —s sone*, *Jacob de*), 129, 175, 214; (*Jan de*), 70, 120, 136, 148, 153; (zijn dochters *Kateline*, *Trude* en *Magriete*), 148; (*Jan Roelijns —s sone*), 184; (*Lisebette t—s*), 206; (*Magriete t—s*), 3; (*Michiel de*), 120, 142; (*Rase de*), 136; (*Roelijn de*), 3, 8, 28, 97, 120, 206.

Mnl. *zomere* „lastdier”, in familienamen denkelijk met dezelfde betekenis als te Calais *zomelare* „geleider van lastdieren” (zie GYSSELING en WYFFELS, *Diets in schepenverordeningen van Calais uit het einde der XIIIde eeuw*, in *Studia Germanica Gandensia*, IV, 1962, p. 28).

Stacte, *Statte* (*Willem van*), 166, 191; (*Willem Gillis sone van*), 191.

Staakte te Lokeren.

Steel, *Steels sone*, zie *Damme*.

Steel is een verkorting van *Busteel*. Een aantal vermeldingen van *Steel* en *Busteel* werden opgegeven s. v. *Damme*. Andere zijn: ± 1212 *Boisteil*, ± 1220 *Bosteil*, ± 1235 *Bosteel de Mendunc*, te Mendonk en Oostakker, en ± 1225 *Boisteil*, cijnsgaarder voor Sint-Baafs te Sinaai (GYSSELING en VERHULST, *op. cit.*, p. 195), alsmede 1232 *decima Boistelli de Lokerne*, 1238 *Baldwinus dictus Boistel de Lokerna*, 1270 *Bustelkinus filius Rolini quondam de Lokerna* (telkens in afschrift; zie A. KOCH, *De bosteel, een instelling in het graafschap Vlaanderen*, in *Bijdr. Gesch. Ned.*, I, 1946, pp. 76-83), 1298 *Bustiel de Lokerne*, *Bustiaus, li hoste Bustiel, les hostes le dit Bustiel*, grafelijk leenman te Lokeren (KOCH, *op. cit.*; RA Gent, Saint-Genois 983), 1301-02 *met den Busteels [seghele] van Loekerne*, S. BOISTEL VAN LOKEREN (KOCH, *op. cit.*; RA Gent, oork. Nieuwenbosse), 1309 *Busteel van Lokerne* (KOCH, *op. cit.*; RA Gent, oork. Nieuwenbosse), ± 1315 *liberi Sophie Petri Busteels* te Lokeren. Als toenaam komt het woord sedert de

12e eeuw in diverse plaatsen in Noord-Frankrijk voor, bv. 1158 (kop.) *Robertus Boistel* te Coutiches (Koch, *op cit.*), 1253 *Willaumes Boistel* te Saint-Omer (C. WYFFELS, *Hanse, grands marchands et patriciens de Saint-Omer*, p. 62), 1256 *Jehans Boistiaus* te Arras (R. BERGER, *Le nécrologe de la confrérie des jongleurs et des bourgeois d'Arras*, Arras 1963), enz. (Koch, *op cit.*). De bijnaam gaat terug op Oudfrans *boistel* (thans *boisseau*), een graanmaat (zie o. m. A. VERHULST en M. GYSSELING, *Le compte général de 1187 connu sous le nom de „gros brief”*, Brussel 1962, p. 196). Dat het appellatief integendeel een grafelijk ambtenaar, en wel een vorster, zou aangeduid hebben (Koch, *op cit.*, met onjuiste etymologie van mijzelf aldaar), is niet langer vol te houden. Het lidwoord in de oorkonde van 1301-02 kan namelijk net zo goed bij een toenaam als bij een appellatief staan. Wel pleit voor de vroegere opvatting de zinsnede *in de officie des scouteteen ende bosteels* in een oorkonde van 1231 maart 15 (RA Gent, Piers de Raveschoot, 941 bis). Bedoelde oorkonde is echter een vertaling in het Nederlands uit de 2^e helft van de 13^e eeuw, zodat bij het vertalen een onnauwkeurigheid in de tekst kan geslopen zijn. Ook bij het overschrijven van de initiaal van de naam van de graaf bv. werd een fout begaan.

Stercman, Stercma (Jan), 156, 180, 236.

Cf. 1295 *Johannes Sterkeman* te Zaffelare. „Sterke man”.

Stortewaghen, gen. *Stortewaghens (Daneel)*, 135 ; (*Jan*), 140, 144, 161 ; (*Lise Jan —s*), 106 ; (haar zuster *Lisebette*), 106 ; (*Pieter*), 110, 158 ; (*Rase*), 164 ; (*Zeghere*), 105, 127 ; (*Zoete*), 161 ; (*Wouter*), 21, 127, 164.

In de andere bronnen steeds *Sturteuaghen*, bv. ± 1322 *Boidijn Sturteuaghen*, 1366 *Alise Jan Pieter Sturteuaghens zons dochter*. Imperatief „stort, kantel de wagen”.

Stropere (Pieter de), 103, 230.

Cf. ± 1315 *Maria uxor Egidii Stropers* te Lokeren, ± 1380 *Laureins de Stropere*. Mnl. *stropere* „stropser : vilder?”.

Sutttere, gen. *tSutters (Meere)*, 55.

Mnl. *sutttere* „schoenmaker”.

(*Trisa*), zie *Beatris*.

Trude, zie *Ghertrude*.

Velde, zie *Wetervelde*.

Vernadelen (*Jan Heinrix sone*), 52 ; (*Michiel*), 38, 187.

Uit *veren Adelen* „van vrouw Adele”.

Verrisvelde (*Jan van den*), 123.

Zie top. gloss. s. v. *Veerisvelt*.

Visschere, gen. *tFisscers* (*Boydin de*), 118 ; (zijn zuster *Clemme*), 118 ; (*Magriete t—s*), 228 ; (*Willem de*), 118.

„*Visser*”.

Vivere (*Jan van den — Baten sone*), 41 ; (*Jan van den — Michiels sone*), 61 ; (*Jan van den, Jan van*), 178, 186 ; (*Kateline van den, Kateline Roelins van den*), 89, 108 ; (haar zuster *Lisebette*), 108 ; (*Michiel van den, Michiel Gillis sone van den*), 199, 203.

Hoogstwaarschijnlijk een toponiem te Eksaarde, blijkens 1571 *an den Vijverputte, an de Vijverstrate* aldaar.

**Vlughe*, dat. *Vlughen*, gen. *Vlughes* (*Gillis —n* : dat.), 196 ; (*Jan —s* : gen.), 39.

Cf. 1366 *over Jan Vlugghen, over Gillis Vlugghen*. Mnl. *vlugge* „*vlug*”.

Voghelsang, Woghelsang, gen. *Voghelsangs* (*bij —s*), 7 ; (*Jan*), 231, 235 ; (zijn zusters *Ghertrude* en *Kateline*), 231.

Cf. ± 1322 *Wouter Voghelsang*, 1366 *Jan Voghelsanc, Kateline Voghelsanx, Ghertrwd Voghelsanxs*.

Volre, gen. *Vollers* (*Jan de*), 55, 56, 58, 174 ; (*Kateline Jans —s dochter*), 174 ; (haar zuster *Lisebette*), 174.

Mnl. *volre* „*voller*”.

Vonderlaers, Vonderlaerds (*Kateline*), 122, 173.

Te Lokeren was een toponiem *an de Vondele*. Dus misschien uit *Vondel-aert* zoals *Moeraert, Bekaert*, enz.

Vorde (*Coppin van den*), 16 ; (*Jan van den*), 11, 17, 19 ; (*Michiel van den*), 11, 80, 88.

Toponiem te Eksaarde en Sinaai (1571 *an den Voort*). Cf. top. gloss. s. v. *Oorten voert*.

Vos, gen. *tFos*, (*Gillis [de]*), 39; (*Jan de, Jan de — Gillis sone*), 139, 173, 185, 235; (*Pieter de*), 9, 47, 66, 67, 91, 101, 104, 119, 121, 153, 157, 166, 171, 173, 225; (*Pieter Pieter — sone*), 224.

Vossart, Wossart, dat. *Vossarde*, gen. *Vossarts, Vossards, Vossars, Vossaerts, Vossaers (Bette —s)*, 163; (*Jacob, Coppijn, Jacob Jan —s sone*), 25, 75, 82, 187, 188, 193, 199, 202; (*Jan*), 84, 143; (*Pieter*), 20, 32, 65, 201.

Cf. ± 1315 *Johannes dictus Voshart*, 1366 *Jacob Vossaert*. Mogelijk wijst de van *vos* afgeleide naam erop, dat het om een aftakking van de familie *de Vos* gaat.

Waelvelde (Beatrise van), 96; (*Gillis van*), 131; (*Jan van*), 172; (*Jan Nijs sone van*), 89; (*Kateline van*), 81, 96; (*Pieter van*), 131, 198.

Cf. 1295 *filiu Celie de Waelde*, ± 1322 *Jacob van Waelvelde*. Waalveld te Lokeren.

Wale, gen. *tsUalen*, (*Kateline Willem ts—n dochter Symoens s.Moyen wijf*), 95.

Cf. ± 1322 *Willem de Wale* te Lokeren, ± 1380 *Pieter de Wale*. Mnl. *Wale*, inwijkeling uit het Franse taalgebied.

Walle (Ghete van den), 4, 100, 235; (*Coppijn van den*), 23, 34; (*Jan van den*), 100; (*Pieter van den*), 84.

Ten Walle, zeer verbreid toponiem.

Walraven (Pauwels), 123, 152.

Mansnaam (Germ. *Walh-hravn*).

Wapenarde, Wapennarde (Gillis van), 43, 44; (*Heinric van*), 207.

Wapenaarde te Sinaai.

Westerling, gen. *Westerlings (Beatris —s)*, 114; (*Gillis*), 114; (*Jan*), 114; (hun zuster *Magriete*), 114; (hun nicht *Lisebette*), 114; (*—s kinder*), 60.

Cf. 1295 *Trisa Westerlincs*. Vgl. 1239 *Boudin Westerling* te Oostakker (GYSSELING en VERHULST, *op. cit.*, p. 224). Iemand die uit het Westen herkomstig is.

Wetervelde, Wetelvelde (*Jan Gillis sone van — die men heet van den Velde*), 18, 74, 238 ; (zijn vrouw *Kateline*), 238 ; (*Pieter Roelijns van*), 209.

Toponiem te Eksaarde ; zie top. gloss.

Wevere, Wever, gen. *Wevers* (*Boydiin de*), 2, 150, 183 ; (*Jan de, Jan Pieter sone van Boescote die men heet de*), 224, 225 ; (zijn broeder *Gillis*), 224 ; (*Magriete Coppins —s wijf*), 225 ; (*Pieter Boydin —s sone, Pieter de*), 154, 155, 179, 180 ; (zijn zuster *Kateline en Beatrise*), 179.

„Wever”.

Wielmakere (*Jan der beghinen neve de*), 17.

Cf. ± 1380 *Mergriete f. Jans Wielmakers*.

Wildernessen (*Jan van der*), 81, 102 ; (zijn vrouw *Kateline*), 81.

De Wildernesse te Lokeren.

Willem, zie *Alyden sone, Backere, Blondeel, Boc, Damme, Desselberghe, Duuch, Eeken, Everghem, Gavere, Ghertruden sone, Gracht, Hase, Cupere, Lauwerens, Lombart, metten Scapen, Moerman, Pau, Poertere, Rike, Scutere, Smet, Stacte, Visschere, Wale, Wolputte*.

Winter, gen. *tsUinters*, (*vore ts—s*), 206.

Cf. ± 1322 *Jan de Winter*, enz. Eventueel ontstond deze familienaam door een woordspeling op de bestaande naam *de Zomere*.

Witte Boydijns (*Jan Michiels sone*), 57.

Cf. 1295 *liberi Balduini Witten* te Lokeren, ± 1322 *Michiel witte Boidijns zone* en *Alise witte Boidijns zoens dochter* te Lokeren, 1366 *Boudiin Witte* te Moerbeke, ± 1380 *Jan de Witte* en *Jan Michiel Wittebeydins* te Eksaarde, 1401 *Jan f. Boudens Witte-boydens* te Lokeren.

Woyline, dat., (*Jan*), 24, 25.

Cf. 1366 *Katheline Pieter Woulins dochter* te Lokeren, 1571 *Jan Wueylijns*. Vgl. ± (1225-30) *Arunt Woile* te Oostakker (GYSSELING EN VERHULST, *op. cit.*, p. 225). Hoogstwaarschijnlijk een hypocoristicum bij *Woutre*.

Wolputte, Wolfputte, Volputte (Beatris Wouters dochter van den), 168, 172 ; (haar kinderen Ghoessijn en Magriete), 172 ; (Willem van den), 1, 23, 31, 44, 68, 119, 121, 153, 157, 159-162, 166, 173, 200.

Cf. 1295 *Henricus de Wolputte*, 1366 *Willem van den Woelputte. Wul(f)put* te Lokeren of Daknam.

Wouter, zie Clerc, Maes, Moerart, Symoens sone, Stortewaghen, Wolputte.

LEXICOGRAFISCH GLOSSARIUM (1)

- afgaen*, afstand doen van. 157.
- bec*, bek : driehoekig perceel in een scherpe hoek van een weg of van twee samenlopende wegen. 60.
- bepanden up*, zekerheid geven voor een rente door er een onroerend goed als pand voor te stellen. 185, 237.
- beset*, vestiging van een rente op een onroerend goed. 153.
- besetten up*, zekerheid geven voor een rente door ze te vestigen op een onroerend goed. 153, 209.
- bijlevinghe*, *bilevinghe*, levenslang vruchtgebruik. 132, 169, 225.
- bodem*, de blote grond. 144, 173.
- boef*, behoefte. 21, passim.
- boeven*, behoeven. 114.
- broecht*, gebracht. 157.
- eerachtech pant*, onroerend pand. 200.
- eeve*, *erve*, onroerend erfgoed. 81, 100, 114, 117-121, 131, 132, 157, 170, 171, 173, 174, 186, 190, 200, 225, 228, 238.
- eerven*, wettelijk in bezit stellen. 1.
- ghedeel*, medeërfgenaam. 112.
- ghelade*, fout voor *ghelovede*, beloofde. 201.
- ghelt setten (up sijn)*, de geldwaarde ervan bepalen. 117.
- handen setten (in)*, in handen, d. i. in pand geven. 39.
- have ende erve*, roerend en onroerend goed. 117, 120, 121, 157.
- heelt*, *helt*, helft. 81, 119, 120.

(1) Dit glossarium behelst niet alleen semantisch, doch ook fonetisch interessante woorden. De cijfers verwijzen naar de nummers van de paragrafen.

- hofstede, hofstade, hofstede, hoestede, hostede, hosteede*, de grond waarop een huis staat, gestaan heeft of kan staan, 100, 107, 109, 118, 123-125, 168, 171, 172, 174, 177, 179, 186, 197, 224, 225.
- cateyle*, hier blijkbaar in de zin van *groene cateilen* : alles wat op het land groeit. 169.
- cateylen*, roerende goederen. 170.
- clær lant om clære penninghe*, onbelast land tegen een onverminderde geldsom. 219.
- commer*, op een goed wegende lasten. 65, 173.
- core*, keure. 57.
- costgave*, van kaf en stof gezuiverd. 81.
- laet*, tot heerlijke rente en herendienst gehouden landbezitter in een heerlijkheid. 173.
- lant om lant*, land tegen land. 117.
- lettelkin*, een weinig. 117.
- lieftoecht*, vruchtgebruik. 121.
- ligghen an iets*, er in gelegen, er in begrepen zijn. 157.
- ligghende ende roerende hebben*, aan onroerende en roerende goederen bezitten. 238.
- lochtijn, loctijn, loectijn, logtijn*, moestuin. 40, 100, 106, 115, 117, 156.
- lot*, zie *shot*.
- moghen : maech*. 164. — *moechte(n)*. 81, 190, 200, 225, 237.
- molen*, 173, 201.
- noetdoerst, noetdorst, notdorst*, nooddruft, levensonderhoud. 114, 121, 190.
- ollende*, zie top. gloss. 218.
- onthuten (hem)*, afstand doen van. 121, 238.
- ontpoeteren, ontporteren van een erve (hem)*, (als buitensleeds grondbezitter) afstand doen van zijn (buiten)poorterrechten. 118, 141.
- pacht, paecht*, rente, vervalddag van een rente. 114, 164, 173, 185. — *pacht te live*, lijfrente. 114.

- payment*, betalingstermijn. 147.
- peine*, boete. 119.
- prijzen*, schatten. 117.
- put*. 49.
- roerende*, zie *ligghende*.
- rogghe*, gen. *roeghes*, *roegs*, rogge. 57, 81, 95, 153, 185, 200, 209, 237.
- sc(h)ote ende te lote gaen (te)*, belasting en heerlijke rechten betalen. 141, 144, 173.
- sonnen wart (ter)*, zuidwaarts. 12, 134, 152. — *ter zonnen waert oest*, zuidoost. 23.
- spoerkele*, *sporkelke*, *sprokelke*, februari. 2, 3, 200.
- spreken te*, aanspraak maken op. 225, 237.
- sterven*. 81. — *storve(n)*. 81, 120, 185, 200.
- stic*, stuk land. 92.
- stratkin*, straatje. 68.
- strepe*, streep land. 117.
- terrende*, op kosten van een wanbetaler terend, d. i. etend en drinkend. 200.
- tire < te diere*. 114.
- transport*, belasting. 110.
- updraghen (in handen, in de hant)*, gerechtelijk overdragen. 57, 81, 114, 121, 172, 195.
- vaen te*, de hand slaan aan. 225.
- versterven*, door erfenis bij iemands dood ten deel vallen. — *verstaerf*. 224, 225, 228.
- viertale*, een inhoudsmaat voor graan. 209.
- viertienachten*, veertien dagen. 200.
- voghede doen (te)*, (aan een vrouw) een voogd toewijzen, die in haar naam een rechtshandeling moet voltrekken. 114, 168, 172.
- vore sproken*, *vorsproken*, bedongen, vastgesteld. 57, 114.
- vorewarde*, *vorwarde*, pachtcontract. 195. — bij koop overeengekomen voorwaarde. 65, 219.

waermoes, groenten. 100.

wech, waarschijnlijk : weg met erfdiensbaerheid. 65.

weteliic, *wetelike*, *wettelijc*, *wettelike*, *wettlike*, *wettelijk*. 113,
133, 134, 153, 157, 158, 165, 167-169, 171, 173, 177, 180,
181, 184-187, 189, 191, 196, 200, 204, 208, 209, 212, 224,
226, 231, 232, 237, 238.

wijsdoeme, *wijsdome*, *wijsdomme*, *wijsdoenne*, *wisdoeme* (*bi*),
vonnis, uitspraak. 57, 81, 114, 120, 121, 153, 154.

wissel, ruil. 117.

worden, werden. 114.
